

M E H L B A U M

onderzoek

AANMEREN

VERKENNING ONDERMIJNING OP
WATERGEBONDEN
BEDRIJVENTERREINEN

COLOFON

OPDRACHTGEVER

RIEC Den Haag

Auteurs

Shanna Mehlbaum

Kyra van den Akker

Tessa Meurs

Marloes van Lochem

Uitgave

Mehlbaum Onderzoek

Omslagfoto: KA Research, Rosmalen

©2025 | Mehlbaum Onderzoek

INHOUD

SAMENVATTING	5
1. INLEIDING	8
1.1. Aanleiding	8
1.2. Onderzoeksvragen	8
1.3. Methode van onderzoek	9
1.4. Reikwijdte en beperkingen	13
1.5. Leeswijzer	13
2. LITERATUURVERKENNING	14
2.1. Bedrijventerreinen	14
2.2. Havens	16
2.3. Binnenvaart	17
3. GELEGENHEDEN	19
3.1. Fysieke kenmerken	19
3.2. Toezicht en handhaving	21
3.3. Watergebonden bedrijvigheid	24
3.4. Criminele aantrekkingskracht	25
4. AWARENESS	28
4.1. Awareness bij de overheid	28
4.2. Collectieve beveiliging	32
4.3. Awareness bij ondernemingen	33
4.4. Meldingsbereidheid	34

5.	VERHOGEN WEERBAARHEID	37
5.1.	Verhogen van awareness	37
5.2.	Proactieve informatie-inwinning	38
5.3.	Integraal benutten informatie	38
5.4.	Parkmanagement en collectieve beveiliging	39
5.5.	Stimuleren samenwerking	39
5.6.	Aanvullen Handreiking aanpak bedrijventerreinen	40
6.	CONCLUSIE	41
6.1.	Inleiding	41
6.2.	Gelegenheden	41
6.3.	Awareness	44
6.4.	Vergroten weerbaarheid	45
	BRONNEN	47
	BIJLAGEN	49
	Bijlage A: Verantwoording selectie locaties	49
	Bijlage B: Overzicht locatiekenmerken	50
	Bijlage C: Overzicht gelegenheden per locatie	51
	Bijlage D: Opbrengst expertsessie	52
		54

SAMENVATTING

ONDERZOEKSOPZET

Op- en overslaglocaties aan het water kunnen kwetsbaar zijn voor ondermijnende criminaliteit. In opdracht van het RIEC Den Haag is onderzoek gedaan naar de gelegenheden en risico's voor ondermijnende criminaliteit bij watergebonden bedrijventerreinen in de regio. Ook is onderzocht in hoeverre overheden en private actoren zich bewust zijn van deze risico's en gelegenheden.

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode juli 2024 tot januari 2025. In overleg met het RIEC zijn 13 watergebonden bedrijventerreinen in acht gemeenten geselecteerd die het uitgangspunt vormen voor de dataverzameling. De bevindingen zijn gebaseerd op open deskresearch, interviews met 27 (semi)overheidsrespondenten en interviews met 25 private respondenten van ondernemingen op bedrijventerreinen en uit de binnenvaart. Verder zijn observaties uitgevoerd op de 13 geselecteerde terreinen en is aan het einde van de dataverzameling een expertsessie georganiseerd.

INZICHTEN UIT EERDER ONDERZOEK

Eerder (beleids)onderzoek naar gelegenheden voor ondermijning op bedrijventerreinen laat zien dat bedrijventerreinen in het algemeen kwetsbaar zijn voor verschillende vormen van ondermijnende criminaliteit. Hieronder staat een overzicht van ondermijnende fenomenen die zich hier kunnen manifesteren.

Overzicht fenomenen watergebonden locaties

• Autocriminaliteit	• Criminele ontmoetingsplaatsen
• Malafide autoverhuur	• Grootschalige diefstal
• Drugscriminaliteit	• Cybercrime
• Witwassen	• Bunkerfraude
• Mensenhandel -en smokkel	• Diefstal van olie
• Illegale arbeid en prostitutie	• Diefstal van scheepsladingen
• Geweld & intimidatie	• Illegale zandwinning
• Opslag vuurwapens	(binnenvaart)

Verschillende kenmerken van bedrijventerreinen, branches en ondernemingen kunnen gelegenheid bieden voor ondermijnende criminaliteit. Op basis van de literatuurverkenning zijn de volgende gelegenheden geïdentificeerd:

Bedrijventerreinen	Branches	Ondernemingen
• Fysieke omgevingskenmerken • Ligging • Uitstraling • Toezicht en handhaving • Parkmanagement/KVO¹ • Meldingsbereidheid • Vestigingsklimaat • Type vastgoed • Demografie • Criminele aantrekkingskracht • Criminele logistiek	• Benodigde vakkennis • Vergunningsplicht • Omgang met deviant gedrag in de branche • Attitudes wet- en regelgeving	• Financiële gezondheid • Decentralisatie en specialisatie • Omloop van contant geld • Veiligheids- integriteits- en personeelsbeleid • Bedrijfsvoering • Interne organisatie en monitoring

Er zijn veel type branches die misbruikt kunnen worden voor ondermijnende criminaliteit. Specifiek voor watergebonden bedrijventerreinen zijn dit containerterminals, de binnenvaart en branches die gebruik maken van de binnenvaart.

GELEGENHEDEN

De 13 onderzochte watergebonden bedrijventerreinen verschillen in de mate waarin ze kwetsbaar zijn voor ondermijnende criminaliteit. Per locatie zijn de specifieke gelegenheden in kaart gebracht. Algemene watergebonden-gelegenheden die een rol (kunnen) spelen zijn:

Overzicht watergebonden gelegenheden

- vrij toegankelijke kades;
- anonieme of afgelegen kades;
- vrij toegankelijke/doorgaande vaarwegen;
- aanwezigheid van een jachthaven bij het bedrijventerrein;
- watergebonden bedrijvigheid.

In de gesprekken zijn verder verschillende voorbeelden van (signalen) van ondermijnende criminaliteit genoemd. Watergebonden voorbeelden hiervan betreffen aangetroffen verbroken zegels van containers en ongebruikelijke ruimtes in een lading. Uit de interviews zijn geen voorbeelden aangetroffen van (signalen van) ondermijnende criminaliteit in andere vormen van goederentransport (zoals zand of olie) dan

¹ Keurmerk Veilig Ondernemen.

containertransport. Landelijk en internationaal zijn er wel enkele voorbeelden van drugs die verstopt zijn in droge bulkgoederen (zoals kolen, schroot en zand).

AWARENESS

De kennis over gelegenheden en risico's bij overheids- en private actoren is in het algemeen laag. Er zijn verschillende belemmerende factoren geïdentificeerd die hierbij een rol spelen.

Overzicht belemmerende factoren

- Gemeenten en politie hebben weinig concrete signalen, meldingen en casuïstiek.
- Er is weinig prioriteit en capaciteit voor extra toezicht of proactieve informatie-inwinning.
- Bewustwordingsinitiatieven gericht op ondernemers leveren weinig op.
- Publiek-private samenwerking vindt beperkt plaats.
- Bij ondernemingen is weinig aandacht voor (de risico's) ondermijning.
- Er wordt weinig gemeld en er is terughoudendheid om te melden.

VERGROTEN WEERBAARHEID

Uit het onderzoek komen ook een aantal bevorderende en/of stimulerende factoren om met bovenstaande belemmeringen om te gaan en de weerbaarheid van de watergebonden locaties te vergroten.

Overzicht stimulerende factoren

- Verhogen van kennis over de risico's van watergebonden locaties, zowel bij toezichthouders als bij ondernemers/gebruikers van de bedrijventerreinen.
- Proactieve informatie-inwinning en opbouwen van vertrouwen door te investeren in persoonlijk contact met ondernemers en gebruikers van de bedrijventerreinen.
- Integraal benutten van informatie van overheidssystemen op het gebied van toezicht, transport- en goederenstromen.
- Aanwezigheid van parkmanagement en collectieve beveiliging.
- Stimuleren van meer samenwerking tussen overheden en publiek-private partijen.
- Gezamenlijk aanspreekpunt voor gemeente en politie voor ondernemers.
- Aanvullen Handreiking aanpak bedrijventerreinen.

Tot slot vraagt een aanpak om de weerbaarheid te vergroten om maatwerk op basis van de specifieke gelegenheden, beschikbare informatie en samenwerkingspartners per locatie.

1. INLEIDING

1.1. AANLEIDING

Op- en overslaglocaties aan het water kunnen kwetsbaar zijn voor ondermijnende criminaliteit. In de praktijk blijkt dat toezichthouders en bedrijven zich niet altijd bewust zijn van de mogelijke risico's op dit type locaties. Er is niet altijd zicht op generieke en lokale kwetsbaarheden voor ondermijnende criminaliteit op dergelijke plekken.

Het RIEC Den Haag wil graag meer inzicht in de kwetsbaarheden, risico's en barrières voor ondermijnende criminaliteit bij watergebonden locaties in de regio. Met dit inzicht wil het RIEC de Handreiking aanpak bedrijventerreinen uitbreiden met watergebonden locaties, zodat overheden dit kunnen benutten voor hun aanpak.

Om het benodigde inzicht te verkrijgen heeft het RIEC Den Haag empirisch onderzoek uit laten voeren door Mehlbaum Onderzoek in de periode juli 2024 - januari 2025.

1.2. ONDERZOEKSVRAGEN

Het onderzoek beoogt antwoord te geven op de volgende hoofdvraag:

In hoeverre zijn watergebonden bedrijventerreinen kwetsbaar voor ondermijnende criminaliteit?

Om de hoofdvraag te beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. Welke gelegenheden bieden de watergebonden bedrijventerreinen op het gebied van:
 - a. type goederenstromen;
 - b. fysieke kenmerken (inrichting);
 - c. toezicht en handhaving;
 - d. (interne) processen;
 - e. overige gelegenheden.
2. In hoeverre zijn private en (semi)overheidsactoren zich bewust van aanwezige gelegenheden voor ondermijnende criminaliteit? En welke verschillen zijn er te zien tussen verschillende type actoren?
3. Tot welke aanknopingspunten leiden de bevindingen om de weerbaarheid van de watergebonden bedrijventerreinen te vergroten?

BELANGRIJKE BEGRIPPEN

Watergebonden bedrijventerreinen

De focus van het onderzoek ligt op op- en overslaglocaties op bedrijventerreinen met transport over binnenwateren. Het gaat daarbij om transport binnen en buiten het Schengengebied. Andere type locaties, zoals jachthavens vallen buiten de reikwijdte van het onderzoek. Door het RIEC Den Haag zijn een aantal locaties geselecteerd om nader te onderzoeken. Op basis van deze locaties zijn de interviews en observaties uitgevoerd.

Gelegenheden

In dit hoofdstuk hanteren we de term *gelegenheden* voor factoren die maken dat er ruimte is voor criminele activiteiten of voor crimineel ondernemerschap.² We hanteren de term *kwetsbaar* voor branches die misbruikt kunnen worden voor ondermijnende criminaliteit.

Actoren

Onder actoren vallen de gebruikers en toezichthouders op de watergebonden locaties. Hieronder vallen onder andere boa's, de betrokken gemeenteadviseur en de wijkagent, maar ook het havenbedrijf, havenpersoneel en vertegenwoordigers van de bedrijven die gebruik maken van de haven of gevestigd zijn in het havengebied.

Ondermijnende criminaliteit

Onder ondermijnende criminaliteit verstaan we illegale activiteiten waarbij gebruik wordt gemaakt van legale bedrijven en diensten.

1.3. METHODE VAN ONDERZOEK

Het uitgevoerde onderzoek is kwalitatief en verkennend van aard. Verschillende onderzoeksmethoden zijn gecombineerd (triangulatie) om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Gedurende het onderzoek is nauw samengewerkt met het RIEC Den Haag. Hieronder zijn de onderzoeksactiviteiten en rolverdeling schematisch weergegeven, waarna ze verder toegelicht zijn.

Onderzoeksmethode	Toelichting	Uitvoering
Open deskresearch	Literatuurverkenning	<i>Mehlbaum Onderzoek</i>
Opstellen informatiebeeld	Regionaal beeld op basis van open bronnen	<i>RIEC Den Haag</i>
Interviews	Private actoren (Semi)overheidsactoren	<i>Mehlbaum Onderzoek</i>
Observaties	Observaties op locatie, inclusief korte gesprekken Meelopen wijkagent Bezoek terminal	<i>Mehlbaum Onderzoek</i>
Expertsessie	Experts en stakeholders	<i>Mehlbaum Onderzoek</i>
Analyse en rapportage	Overkoepelende rapportage	<i>Mehlbaum Onderzoek</i>

² LIEC (2019).

OPEN DESKRESEARCH

Er heeft een analyse plaatsgevonden van eerder onderzoek, beleidsdocumenten en mediaberichten. Het doel van dit onderdeel is om eerder opgedane kennis over relevante gelegenheden en risico's in kaart te brengen en te benutten voor dit onderzoek.

OPSTELLEN INFORMATIEBEELD

Door onderzoekers en analisten van het RIEC Den Haag is een regionaal informatiebeeld opgesteld. Het doel van dit informatiebeeld is om inzicht te krijgen in de aard en omvang van op- en overslag locaties aan het water in de regio Haaglanden. Het informatiebeeld is een afzonderlijk analyseproduct en maakt geen onderdeel uit van deze rapportage.

Door het RIEC Den Haag zijn op basis van hun analyse 13 locaties geselecteerd voor dit onderzoek. De locaties zijn het uitgangspunt geweest voor het veldwerk van het onderzoek. Bij de selectie is rekening gehouden met variatie in omvang en type bedrijvigheid, zie bijlage A.³ Daarnaast zijn door het RIEC Den Haag de volgende criteria gehanteerd:

Criteria/locatie	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Gemeentegrensoverschrijdend									X			X	
Cluster van meerdere bedrijventerreinen			X	X	X	X							
Status ⁴							X						
Grootstedelijk.													
Vertegenwoordiging; elk district minimaal 1 terrein ⁵⁶	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Type transport:													
Droge bulk		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	
Containers	X					X	X				X		
Stuks over water		X		X							X		
Vertegenwoordiging: locatie aan vaarwegen.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Overslaglocatie	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

INTERVIEWS

Het grootste gedeelte van het veldwerk bestaat uit interviews met verschillende (typen) actoren. Bij het selecteren van respondenten zijn de gekozen locaties van het RIEC leidend geweest. Dit heeft ertoe geleid dat het veldwerk zich gecentreerd heeft tot acht gemeenten in de regio Den Haag.⁷ Via verschillende kanalen zijn potentiële respondenten benaderd om mee te werken. Er is dan ook sprake van een convenience sample, waarbij er respondenten gesproken zijn tot sprake was van een verzadigingspunt van informatie en de onderzoekers geen nieuwe informatie meer ophaalden uit de interviews.

³ Met het RIEC Den Haag is afgesproken dat de gebieden niet per naam genoemd worden in deze (openbare) rapportage.

⁴ Locatie 7 is officieel geen bedrijventerrein meer.

⁵ M.u.v. District D in de regio Den Haag, omdat daar geen watergebonden locaties zijn gevonden.

⁶ Een uitzondering is natte bulk, omdat er uit de selectie van het RIEC slechts één bedrijf kwam met natte bulk. Dit bedrijf ligt wel aan het water, maar maakt geen onderdeel uit van een bedrijventerrein.

⁷ Dit zijn Delft, Den Haag, Katwijk, Hillegom, Lisse, Alphen aan den Rijn, Krimpenerwaard en Gouda.

Interviews met (semi)overheidsactoren

Er zijn interviews gehouden met respondenten van semi(overheden) uit acht gemeenten. Het eerste contact met de geselecteerde gemeenten is gelegd via de accountmanager van het RIEC Den Haag. Vervolgens hebben de onderzoekers de respondenten benaderd voor een afspraak. Via deze respondenten zijn vervolgens weer nieuwe private- en overheidsrespondenten geworven.

De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van een semigestructureerd topiclijst op basis van de onderzoeksvragen en hebben grotendeels op locatie plaatsgevonden. In sommige gevallen is sprake geweest van kleine groepsinterviews. Van de gesprekken is een verslag gemaakt en deze is vervolgens gecodeerd in Atlas.ti voor de analyse. In totaal zijn 27 overheidsrespondenten gesproken

Hieronder is een overzicht gegeven van de (semi)overheidsrespondenten.

Organisatie/Functie	Aantal respondenten
Gemeenten - OOV	11
Gemeente - Handhaving en overig	5
Politie	7
Semioverheid- havenmeesters en -beheerders	4

Interviews met private actoren

Naast interviews met (semi)overheidsrespondenten zijn interviews gehouden met actoren die werkzaam zijn bij ondernemingen op de bedrijventerreinen of in de binnenvaart.

Via verschillende kanalen zijn deze respondenten geworven. Het bleek echter niet eenvoudig om private respondenten te vinden die mee wilden werken aan het onderzoek. Er is daarom veel tijd gestoken om via verschillende kanalen dit type respondenten te vinden voor de interviews. Op basis van de geselecteerde locaties is in kaart gebracht, met gebruik van open bronnen, welke ondernemingen hier gevestigd zitten die gebruik (kunnen) maken van transport over het water. Deze ondernemingen zijn gemaild en/of gebeld, afhankelijk van de beschikbare openbare contactgegevens. Bij geen reactie is twee keer een reminder gestuurd of na-gebeld.

Tevens is aan de overheidsrespondenten gevraagd naar ondernemers in hun gebied die mogelijk mee willen werken aan het onderzoek. Vaak hadden deze respondenten zelf echter geen persoonlijk contact met de ondernemingen in hun werkgebied, waardoor ze niet namens ons het contact konden leggen. Er is aan deze respondenten ook gevraagd naar initiatieven van de gemeente om bij aan te sluiten om contact te leggen met ondernemers. In één gemeente was dit mogelijk bij een escape boot ter bewustwording van ondermijnende criminaliteit. Echter werd dit initiatief afgelast door gebrek aan deelnemers.

Verder is bij de locatiebezoeken voor de observaties contact gelegd met ondernemingen door hen buiten aan te spreken of door langs te gaan bij de aanwezige bedrijven. Dit heeft enkele, wat kortere, gesprekken opgeleverd met ondernemers.

Voor de binnenvaartondernemingen is gekeken welke binnenvaartondernemingen in de regio gevestigd zijn. Hier is voor gekozen om te voorkomen dat we ondernemers gingen bevragen die al eerder hebben meewerkt aan een onderzoek naar ondermijning in de binnenvaart voor het RIEC Rotterdam⁸. Op basis van open bronnen is een overzicht gemaakt en deze bedrijven zijn telefonisch of via de mail benaderd, afhankelijk van de beschikbare contactgegevens. Via de verschillende routes zijn uiteindelijk in totaal 25 private actoren bevroegd.

Hieronder is een overzicht gegeven van de private respondenten.

Organisatie/Functie	Aantal respondenten
Beveiliging en parkmanagement	4
Ondernemers bedrijventerreinen	11
Binnenvaartondernemingen	7
Overig (jachthaven, buurtbewoner, scheepswerf)	3

De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van een semigestructureerde topiclijst gebaseerd op de vragenlijst en hebben plaatsgevonden op locatie, telefonisch of via Teams, afhankelijk van de voorkeur van de respondent. Van de gesprekken is een verslag gemaakt en dit is gecodeerd ten bate van de analyse.

Observaties

Om een beter beeld te krijgen van de locaties en (observeerbare) kwetsbaarheden is een bezoek gebracht aan alle 13 geselecteerde locaties. Voor de observaties is een gestructureerde checklist opgesteld met daarin onderwerpen die gebaseerd zijn op de kenmerken die uit de literatuurverkenning komen (zie hoofdstuk 2), zoals type watergebondenheid, toegankelijkheid en toezicht, type bedrijvigheid. Voor een overzicht van de locatiekenmerken, zie bijlage B. Tevens zijn de locatiebezoeken benut om contact te leggen met ondernemers.

Naast deze gestructureerde observatiebezoeken, is er gebruik gemaakt van mogelijkheden die respondenten boden om meer inzicht te krijgen op een locatie. Zo is een locatie bezocht met de wijkagent en is een bezoek gebracht aan een terminal. Van alle observaties is een verslag gemaakt en deze is gecodeerd ten bate van de analyse.

Expertsessie

Als laatste onderzoeksactiviteit is een expertsessie georganiseerd. Het doel van de expertsessie was enerzijds om de bevindingen van het empirische onderzoek te presenteren en te toetsen bij experts en stakeholders van het thema. En anderzijds om met de deelnemers handelingsperspectief te formuleren om ondermijning op watergebonden bedrijventerreinen te herkennen en de awareness en weerbaarheid te vergroten. Een samenvatting van de hoofdpunten van de sessie is te vinden in bijlage D.

⁸ Zie [Mehlbaum, Van den Akker & Zijlstra \(2024\)](#).

De sessie vond plaats bij het RIEC Den Haag en telde 14 deelnemers. Hieronder is een overzicht gegeven van de deelnemers.

Organisatie/Functie	Aantal deelnemers
Gemeenten	3
Nederlandse Arbeidsinspectie	1
Politie, Team Havens Rotterdam	2
Project Zicht op Logistieke Knooppunten	2
PVO (Den Haag, Oost-Nederland en landelijk)	3
Scriptiestudent (project weerbare branches Avans Hogeschool)	1
RIEC Den Haag	2
Totaal	14

1.4. REIKWIJDTE EN BEPERKINGEN

Geografische beperking

Het onderhavige onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het RIEC Den Haag en heeft zich om deze reden gericht op de regio Den Haag. Vervolgens is samen met de opdrachtgever een selectie gemaakt van 13 locaties in acht gemeenten. Hoewel de bevindingen het meest valide zijn voor deze gebieden, kunnen ze wel enigszins gegeneraliseerd worden. In de eerste plaats vanwege de variatie aan kenmerken; deze kenmerken zijn breder van toepassing dan enkel voor locaties in de regio Den Haag. En ten tweede omdat de respondenten vanuit hun hele, bredere, ervaring hebben gesproken in de interviews en niet alleen over de geselecteerde watergebonden locatie in hun gemeente.

Kwalitatief en verkennend van aard

Het onderzoek is kwalitatief en verkennend van aard op basis van interviews en open bronnen, waardoor we niet kunnen zeggen in hoeverre de bevindingen representatief zijn voor alle (typen) watergebonden locaties met op- en overslagbedrijven. Zoals hierboven reeds beschreven is wel aannemelijk dat de bevindingen algemener te generaliseren zijn.

1.5. LEESWIJZER

Na dit inleidende hoofdstuk volgt in hoofdstuk 2 een beknopte literatuurverkenning. Daarna volgen in hoofdstuk 3 de empirische bevindingen over gelegenheden bij de watergebonden bedrijventerreinen. Hoofdstuk 4 bevat de empirische bevindingen over de awareness bij overheids- en private actoren over gelegenheden voor ondermijnende criminaliteit. In hoofdstuk 5 zijn op basis van de bevindingen aanknopingspunten geformuleerd om de weerbaarheid te verhogen. Het rapport sluit af met het beantwoorden van de onderzoeksvragen in hoofdstuk 6.

2. LITERATUURVERKENNING

Dit hoofdstuk geeft een beknopt overzicht van relevante bevindingen uit wetenschappelijke literatuur, beleidsonderzoek en andere open bronnen over gelegenheden en kwetsbaarheden op (watergebonden) bedrijventerreinen. Opgemerkt is dat het hier gaat om een overzicht op hoofdlijnen en dat het geen uitputtend overzicht betreft van alle publicaties over ondermijning.

2.1. BEDRIJVENTERREINEN

In de aanpak van ondermijning is al geruime tijd aandacht voor bedrijventerreinen, omdat deze gezien worden als verzamellocaties die gelegenheden bieden voor verschillende vormen van ondermijnende criminaliteit. Eerdere (beleids)onderzoeken hebben reeds verschillende criminaliteitsfenomenen, kwetsbare branches en gelegenheden geïdentificeerd voor bedrijventerreinen. Hieronder zijn de belangrijkste bevindingen samengevat in tabel 2.1.⁹

Tabel 2.1. - Ondermijnende criminaliteitsfenomenen op bedrijventerreinen

- Autocriminaliteit (georganiseerde diefstal, omkatten en omslag)
- Drugscriminaliteit (drugsproductie, -handel en -opslag)
- Witwassen¹⁰
- Illegale arbeid en arbeidsuitbuiting
- Malafide autoverhuur
- Geweld & intimidatie
- Opslag vuurwapens
- Illegale prostitutie
- Faciliteren criminele/illegale bijeenkomsten

Zoals tabel 2.1 laat zien, zijn er tal van ondermijnende criminaliteitsfenomenen die zich kunnen manifesteren op bedrijventerreinen. Bovenstaande overzicht is daarbij niet uitputtend; nieuwe criminaliteitsfenomenen kunnen hun intrede doen.

⁹ Gebaseerd op: Mehlbaum Schoenmakers & Van Zanten (2018); Mehlbaum (2020); Essen & Smits (2021), RIEC Den Haag, RIEC-Rotterdam en Provincie Zuid-Holland (z.d.).

¹⁰ Te Pest el. (2018) onderscheiden vier eigenschappen van een branche waarmee meer gelegenheid wordt geboden voor witwassen: branches waarin niet objectief vast gesteld kan worden wat de waarde van de producten is, waarin grote hoeveelheden (contant) geld in omgaan, waarin een omzet makkelijk gemanipuleerd kan worden en waarbij weinig toetredingseisen zijn.

Tabel 2.2. geeft een overzicht van branches die kunnen worden misbruikt voor (ondermijnende) criminaliteit. Ook dit overzicht is niet uitputtend. De tabel laat zien dat ondermijnende criminaliteit in vrijwel alle mogelijke branches voor kan komen. Branches waar weinig vakkennis voor nodig is, en waarvoor geen vergunningsplicht geldt worden over het algemeen als risicovoller beschouwd omdat criminele actoren hier makkelijker kunnen in stappen.¹¹

Tabel 2.2. - Kwetsbare branches bedrijventerreinen

• Automotive • Autoverhuurbedrijven • Massagesalons • Horeca • Detailhandel (bijv. telefoonwinkels) • Opslag- en garageplekken • Vastgoed • Transport- en groothandels (o.a. groente en fruit) • Productie • Beveiliging • Administratiekantoren (waaronder geldwisselkantoren) • Adviseringsbureaus • Afvalverwerking	• Financiële holdings • Gespecialiseerde reparatie¹² • Haar- en schoonheidsverzorging • Hotels en logies • Koeriers • Loterijen en kansspelen • Overig onderwijs • Overige dienstverlening (waaronder prostitutie) • Reiniging (o.a. glazenwassen) • Sportscholen • Taxi • Uitzendbureaus
--	---

Op het niveau van branches en sommige criminaliteitsvormen, zoals drugsproductie, zijn tevens specifieke indicatoren (of signalen) geïdentificeerd die kunnen duiden op crimineel misbruik. Het valt buiten het bereik van deze verkenning om deze per branche of fenomeen op te sommen.¹³

Er zijn verschillende (type) gelegenheden die bedrijventerreinen aantrekkelijk maken voor crimineel misbruik, zoals fysieke omgevingskenmerken (indeling, ligging en uitstraling), toezicht en handhaving, vestigingsklimaat en type vastgoed, en criminele aanzuigingskracht.¹⁴ Het gaat dan onder andere om een indeling met veel anonimiteit en/of afscherming (bijvoorbeeld afgeschermdde binnenplaatsen die door ondernemers gedeeld worden), een ligging die makkelijk bereikbaar is vanuit de snelweg of een stad, of een ligging die juist zorgt voor afscherming (bijvoorbeeld in een afgelegen gebied). Bij

¹¹ Bolsiu, Höcük, Prüfer & Kolthoff (2018).

¹² Bijv. van elektrische apparatuur.

¹³ Zie bijvoorbeeld Essen & Smits (2021).

¹⁴ Mehlbaum et al. (2018).

uitstraling gaat het om een onaantrekkelijke uitstraling, zodat legitieme passanten minder snel het gebied bezoeken.

Bij gebrek aan toezicht en handhaving gaat het om de afwezigheid van politie en gemeentelijke handhavers, maar ook de afwezigheid van informeel toezicht. Hierdoor worden criminele of verdachte activiteiten minder snel gesignaleerd. In relatie tot bedrijventerreinen valt hier ook toezicht op ondernemingen door omgevingsdiensten en landelijke inspectiediensten onder.

Ook zijn in eerder onderzoek indicatoren benoemd die duiden op crimineel misbruik, zoals het aantal meldingen bij Meld Misdaad Anoniem (MMA), politie en gemeenten, en overige informatie over crimineel gedrag en criminele actoren die bij overheden aanwezig is.¹⁵ Hierbij is opgemerkt dat weinig meldingen niet altijd betekent dat er niks plaatsvindt; er kan ook sprake zijn van een lage meldingsbereidheid onder ondernemers, bewoners en bezoekers. Dit kan onder andere komen door angst voor imagoschade bij betrokkenheid van ondermijnende criminaliteit. Of door het ontbreken van kennis over de criminele doeleinden van bepaalde goederen binnen een bedrijfsproces vanuit de onderneming.¹⁶

Op het niveau van de onderneming zijn financiële gezondheid, mate van decentralisatie en specialisatie (van functies), omloop van contant geld en de mate waarin er speciale aandacht is voor veiligheids-, integriteits- en personeelsbeleid indicatoren voor kwetsbaarheid van een bedrijf.¹⁷

Volgens een ander onderzoek maakt de volgende combinatie van factoren kwetsbaar voor ondermijning: gemiddeld (oud) bouwjaar, hoge capaciteit energie-aansluitingen, aandeel panden met een lage WOZ-waarde, bedrijven met minder dan 5 werknemers, extra vestigingen, en drugs en ondermijning gerelateerde incidenten bij een onderneming.¹⁸ (Vermoedelijk) beschermende factoren zijn de betrokkenheid van ondernemers bij een ondernemersvereniging (dit leidt tot meer samenhang en dit veronderstelt het meer volgen van normen en wetgeving), aanwezigheid van parkmanagement en aanwezigheid van het Keurmerk Veilig Ondernemen (voor bedrijventerreinen).¹⁹

2.2. HAVENS

Bedrijventerreinen met op- en overslaglocaties aan het water kunnen een havenfunctie hebben. Uit eerder onderzoek naar havens in Nederland blijkt dat deze (eveneens) kwetsbaar zijn voor ondermijnende criminaliteit en gelegenheid bieden aan tal van criminaliteitsvormen. Er is hier ook sprake van overlap; havengebieden omvatten vaak

¹⁵ Bolsius, Hocuk, Prufer & Kolthoff (2018).

¹⁶ Van Nimwegen et al. (2021).

¹⁷ Staring, Bisschop, Roks, Brein & Van de Bunt (2019).

¹⁸ Bolsuis, Höcük, Prüfer en Kolthoff (2018).

¹⁹ Bolsuis, Höcük, Prüfer en Kolthoff (2018).

bedrijventerreinen of deze zijn aansluitend aan elkaar. Tabel 2.3. geeft een overzicht van de gevonden fenomenen.²⁰

Tabel 2.3. - Fenomenen havens

- Drugscriminaliteit (met name import cocaïne en synthetische drugsproductie).
- Mensenhandel en -smokkel
- Grootschalige diefstal
- Cybercrime
- Criminele ontmoetingsplaatsen

Wanneer het gaat om gelegenheden, dan wijst eerder onderzoek op gelegenheden in handhaving en toezicht, ligging (buitengebieden), toegankelijkheid/openbaar karakter en reeds aanwezig criminele logistiek.²¹

Indicatoren op bedrijfsniveau die uit eerder onderzoek naar voren komen zijn onregelmatigheden in de bedrijfsvoering, al dan niet in samenhang met prijsstelling in de markt, gebrek aan interne organisatie en monitoring en omgang met deviant gedrag in de betreffende branche.²² Naast deze algemene indicatoren, zijn er zoals gezegd nog tal van branche-specifieke indicatoren.²³

Wanneer het gaat om kleinere zeehavens, dan blijkt uit eerder onderzoek vooral dat er weinig zicht is bij overheden op wat er hier plaats (kan) vinden aan ondermijnende criminaliteit.²⁴ Gebrek aan informatie-uitwisseling en onvoldoende samenwerking tussen ketenpartners zijn belemmeringen om ondermijnende criminaliteit op een locatie inzichtelijk te maken en tegen te gaan.²⁵

2.3. BINNENVAART

De laatste paar jaar is er naast aandacht voor ondermijning in zeehavens, meer aandacht voor binnenlands transport over water en de rol van de binnenvaart bij ondermijnende criminaliteit. Binnenwateren bieden gelegenheid om (eenvoudig) illegale goederen te transporteren naar terminals in het binnenland met minder controle, dan bij de grote zeehavens.²⁶ Onderzoekers wijzen dan ook op het risico van verplaatsing van het uithalen van drugs van zeehavens (zoals Rotterdam en Antwerpen) naar kleinere binnenlandse havens.²⁷ Bij drugs die via zeehavens naar Europa wordt gesmokkeld gaat het voor het overgrote deel om cocaïne uit productielanden uit Zuid-Amerika.

²⁰ Staring et al. (2019); Van Nimwegen, Spapens & Ceulen (2021);

²¹ Van Nimwegen et al. (2021); Eski, Boelens, Mesic & Boutellier (2021).

²² Staring et al. (2019).

²³ Staring et al. (2019); Essen & Smits (2021).

²⁴ Van Nimwegen et al. (2021); Eski et al., (2021).

²⁵ Staring et al. (2019); Eski et al. (2021); van Nimwegen et al. (2021).

²⁶ Van Nimwegen et al. (2021).

²⁷ Van Zeijl, 2023), Staring et al. (2019).

Uit eerder onderzoek blijkt dat de binnenvaart kwetsbaar is drugsmokkel, omdat met behulp van de binnenvaart drugs binnen Nederland en Europa wordt vervoerd. Een eerder onderzoek wijst uit dat professionals denken dat transport van bulkgoederen minder kwetsbaar is voor drugsmokkel, dan containervervoer.²⁸

Drugsmokkel lijkt inderdaad voornamelijk met zeecontainers plaats te vinden, maar kan ook geschieden via andere goederenstromen of via privéruimtes of verborgen ruimtes aan boord.²⁹ Het meegeven van drugs in tassen aan de bemanning om deze vervolgens aan boord te verstoppert is vrij eenvoudig en de pakkans hiervan is laag. Ook zijn er voorbeelden bekend van drugs die via bulkladingen kolen, zand of schroot naar Nederlandse wal zijn gesmokkeld.³⁰ In een recent opsporingsonderzoek in Zeeland bleek dat de directeuren van een op- en overslagbedrijf in bulkgoederen actief betrokken waren bij de smokkel via bulkgoederen.³¹

Toch zijn er weinig concrete casussen van drugsmokkel met een (bewuste) rol van de binnenvaart.³² Uit recent onderzoek naar ondermijning in de binnenvaart blijkt dat het bewust betrekken van binnenvaartschippers bij drugsmokkel met zeecontainers vooral een complicerende factor is. Bewuste betrokkenheid van binnenvaartschippers is ook niet nodig, omdat een container eenvoudig gevolgd kan worden naar een terminal of eindbestemming en daar uitgehaald kan worden.³³ Bij smokkel via tassen is uiteraard wel sprake van bewuste betrokkenheid, maar hiervan zijn slechts enkele gevallen bekend.

Daarnaast zijn andere vormen van (ondermijnende) criminaliteit geïdentificeerd met bewuste betrokkenheid van de binnenvaart.³⁴ Tabel 2.4. geeft een overzicht van deze vormen van ondermijnende criminaliteit met betrokkenheid van de binnenvaart.

Tabel 2.4. - Fenomenen binnenvaart

- Drugsmokkel
- Bunkerfraude (ladingdiefstal door bunkerondernemingen)
- Diefstal van olie
- Diefstal van scheepsladingen
- Arbeidsuitbuiting
- Illegale zandwinning

Belangrijke criminogene factoren in de binnenvaart zijn een lage meldingsbereidheid, een lage pakkans en positieve attitudes jegens crimineel en regelovertredend gedrag.³⁵ Per type fenomeen kunnen specifieke factoren een rol spelen.

²⁸ Van Nimwegen et al. (2021).

²⁹ Mehlbaum, Van den Akker & Zijlstra (2024).

³⁰ De Graaf (8 augustus 2024), FIOD (7 mei 2022).

³¹ De Graaf (8 augustus 2024).

³² RIEC ZWB (2023), Van Zeijl (2023), Visser (2023), Van der Sluis (2019), Staring et al. (2019), Vermeulen (2019).

³³ Mehlbaum et al. (2024).

³⁴ Mehlbaum et al. (2024).

³⁵ Mehlbaum et al. (2024).

3. GELEGENHEDEN

In dit hoofdstuk staan gelegenheden voor ondermijnende criminaliteit op watergebonden bedrijventerreinen centraal. Op basis van de interviews en de locatiebezoeken zijn verschillende typen gelegenheden geïdentificeerd die hieronder worden besproken.

Voor de onderzochte gebieden is in kaart gebracht welke gelegenheden er zijn voor ondermijnende criminaliteit, waarbij gebruik is gemaakt van de bevindingen uit eerder onderzoek uit hoofdstuk 2. Bijlage B geeft een totaaloverzicht van de gelegenheden voor de 13 locaties.

Een kanttekening bij de gevonden gelegenheden is dat enkel de aanwezigheid van een gelegenheid niet betekent dat ook daadwerkelijk sprake is van ondermijnende criminaliteit. Echter, maakt dit de kwetsbaarheid voor ondermijning wel groter en gelegenheden kunnen elkaar versterken. Veel gelegenheden op een locatie geven dan ook aanleiding tot extra aandacht voor het versterken van de weerbaarheid bij deze gebieden.

3.1. FYSIEKE KENMERKEN

Uit eerder onderzoek blijkt dat fysieke kenmerken, zoals ligging, indeling en uitstraling van invloed kunnen zijn op de aanwezigheid van ondermijnende criminaliteit en criminele actoren. Voor de onderzochte bedrijventerreinen is in kaart gebracht in hoeverre hier sprake van is op basis van de locatiebezoeken.

3.1.1. INDELING

Tabel 3.1. geeft een overzicht van enkele relevante kenmerken van de geselecteerde bedrijventerreinen. Deze kenmerken zijn in kaart gebracht tijdens de observatiebezoeken.

Tabel 3.1. - Fysieke kenmerken

Kenmerk/Locatie	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Voornamelijk bedrijven	X		X	X		X	X		X	X	X	X	
Bedrijven en woningen		X			X			X					X
Openbare kade			X				X	X	X	X	X		X
Besloten kade terrein ondernemers	X			X	X		X	X		X	X	X	
Afgelegen/anonieme plekken		X						X	X			X	
Terrein vrij toegankelijk		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Verloederde uitstraling		X					X					X	X
Aanwezigheid jachthaven				X			X			X			X

De onderzochte terreinen variëren sterk op kenmerken als type bedrijvigheid en toegankelijkheid. De meeste terreinen kennen voornamelijk bedrijven, variërend van enkele grote (industriële) bedrijven tot terreinen met veel verschillende ondernemingen en opslagboxen. Bij een aantal terreinen is sprake van bewoners en/of winkels en zijn er daardoor meer mensen aanwezig in de openbare ruimte, waardoor er in potentie meer informeel toezicht is.

In tabel 3.1. is verder te zien dat er variatie is in de mate waarin kades vrij toegankelijk zijn en de mate waarin er afgelegen en anonieme plekken zijn die misbruikt kunnen worden voor criminele activiteiten. Bij zeven terreinen is sprake van openbare kades en bij vier terreinen van afgelegen of anonieme openbare plekken. Ook zijn er kades die in principe besloten zijn, omdat ze onderdeel uitmaken van het terrein van een onderneming, maar die wel gebruikt worden door 'vreemde' schippers om aan te meren en te overnachten.

3.1.2. LIGGING

De watergebonden ligging van de onderzochte bedrijventerreinen wordt door sommige respondenten risicovol genoemd voor ondermijnende criminaliteit, zoals drugssmokkel. Zo vertelt een respondent³⁶:

'We hebben ook gezien dat het een goede aanvoer is voor drugs richting [gemeente A], waar veel gebruikers zijn. Door heel adequaat het gebied in de gaten te houden proberen we dat te minimaliseren. Doen we dat niet, zou dat een mooie aanvoerroute kunnen zijn voor mensen die drugs willen kopen; de gebruikers wonen vrij dichtbij de bedrijventerrein.' (respondent beveiliging)

Ook de ligging ten opzichte van de aanwezige vaarwegen kan gelegenheid bieden. Er zijn locaties met vaarwegen die enkel gebruikt worden door bestemmingsverkeer. Andere locaties hebben vaarwegen die gebruikt worden door doorgaand waterverkeer, plezier- en professionele vaart. Deze plekken zijn volgens respondenten mogelijk meer risicovol, omdat 'verdacht' gebruik van het water minder (snel) opvalt. Maar concrete incidenten of meldingen van verdacht of crimineel gedrag hebben (overheids)respondenten doorgaans niet.

3.1.3. UITSTRALING

Wanneer het gaat om uitstraling, dan variëren de bedrijventerreinen in uitstraling van netjes en opgeruimd tot terreinen die een verloederde indruk maken. Bij een verloederde uitstraling was bijvoorbeeld sprake van een (gedeeltelijk) rommelig straatbeeld en veel leegstand. Hierbij merken we op dat dit op zich nog niks zegt over eventuele criminele activiteiten, maar het maakt een gebied wel minder aantrekkelijk voor legitiem gebruik.

³⁶ Deze uitspraak betreft het bedrijvengebied in algemene zin, niet specifiek het watergebonden aspect.

3.1.4. OVERIGE

Een respondent ziet onderverhuur als risicovol, omdat er dan niet altijd zicht is op wie er gebruik maakt van een pand. Ook vrij toegankelijke laad- en losplekken worden genoemd als een risicovol kenmerk, omdat er geen toezicht is op wie hier gebruik van maakt. De aanwezigheid van veel kleine bedrijfjes wordt tevens door meerdere respondenten als een risicofactor gezien.

Het kenmerk jachthaven is aan tabel 3.1. toegevoegd, omdat in de interviews respondenten meerdere malen aangaven dit als een risicolocatie voor ondermijnende criminaliteit te zien. In tegenstelling tot watergebonden bedrijventerreinen, waren respondenten zich er meer van bewust dat jachthavens misbruikt kunnen worden voor bijvoorbeeld drugssmokkel of witwassen. De tabel laat zien dat bij vier locaties een jachthaven aanwezig is.

3.2. TOEZICHT EN HANDHAVING

Gebrek aan toezicht en handhaving is een belangrijke gelegenheid voor criminaliteit. In het onderzoek hebben we gekeken naar gelegenheidskenmerken van toezicht en handhaving op de locaties. Tabel 3.2. geeft een overzicht van een aantal kenmerken van toezicht en handhaving. Toezicht door gemeente, politie en andere overheden zijn tevens van invloed, maar dit hebben we niet per locatie kunnen inventariseren. In algemene zin biedt de afwezigheid van overheidstoezicht echter wel gelegenheid voor criminaliteit.

Tabel 3.2. - Overzicht kenmerken toezicht en handhaving

Kenmerk/Locatie	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Aanwezigheid parkmanagement	X		X			X		X	X	X		X	
Beveiliging bedrijventerrein	X									X	X	X	
Cameratoezicht	X			X					X	X	X		
Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO)	X	X								X			

3.2.1. COLLECTIEVE BEVEILIGING

Private beveiliging kan plaatsvinden op het collectieve niveau van het bedrijventerrein en op het niveau van een onderneming zelf. Collectieve beveiliging wordt doorgaans verzorgd door het parkmanagement van een terrein. Het parkmanagement vertegenwoordigt de ondernemers op een bedrijventerrein en ziet toe op beveiligingsmaatregelen, zoals de inhuur van collectieve beveiliging in het gebied of het instellen van cameratoezicht. Ook is het parkmanagement vaak de overlegpartner voor gemeente en politie.

Tabel 3.2. laat zien dat bij zeven locaties sprake is van parkmanagement. Respondenten vertellen dat ook bij parkmanagement en collectieve beveiliging niet alle ondernemers hier aan deelnemen en meebetalen.³⁷ Over de ondernemers die niet mee doen, zijn bij respondenten de meeste zorgen of ze zich wel aan de wetgeving houden en zich

³⁷ Ondernemers geven als reden bijvoorbeeld dat ze het niet zinvol of nodig vinden.

voldoende bewust zijn van de risico's. Vaak zijn dit de kleinere bedrijven. Een respondent over het gebrek aan animo bij kleinere bedrijven om naar bijeenkomsten van de ondernemersvergadering te komen:

'Als wij dan zeggen tegen een klein bedrijf, van kom nou eens langs, want die grote die snappen het allemaal wel, die hebben heel veel met veiligheid, [...], uitstraling dat soort dingen. Maar die kleine die hebben dat niet en die krijgen we heel slecht getriggerd om een keer hun gezicht te laten zien bij zulk soort bijeenkomsten.' (respondent parkmanagement)

Van de 13 gevallen is in vier gevallen sprake van collectieve beveiliging en cameratoezicht, en in drie gevallen is er een KVO. Respondenten van de politie benadrukken dat het belangrijk is dat de beveiligers signalen van criminaliteit herkennen en daar ook melding van maken, omdat zij degene zijn die het meeste kunnen signaleren.

3.2.2. BEVEILIGING VAN ONDERNEMINGEN

Beveiliging van individuele ondernemingen verschilt wederom sterk. Voor sommige ondernemingen geldt dat ze vergunningsplichtig zijn en dat als onderdeel van de vergunning voorwaarden worden gesteld aan de beveiliging. Dit is het geval bij ondernemers die internationale handel voeren en hiervoor een AEO-vergunning hebben.³⁸

Bijna op alle locaties hebben we ondernemers aangetroffen die zelf beveiligingsmaatregelen hebben getroffen, maar daarnaast zijn er ook op alle terreinen ondernemers waarbij hier geen sprake van is. In tabel 3.3. is een overzicht te vinden van de maatregelen die respondenten van ondernemingen op bedrijventerreinen hebben genoemd. Het kan dan gaan om beveiligingsmaatregelen aan het terrein, zoals hekwerk of registratie van bezoek. We merken op dat deze bevindingen indicatief zijn, omdat we slechts enkele ondernemers hebben gesproken.

In tabel 3.3. is te zien dat hekwerken om het terrein en cameratoezicht de meest genomen maatregelen zijn. Andere maatregelen, zoals het registreren van bezoek of toezicht aan de waterkant worden veel minder genomen. In de gesprekken zegt een enkele respondent tevens een VOG te vragen aan medewerkers.

Tabel 3.3. - Overzicht maatregelen bij ondernemers

	Binnenvaartondernemingen						
Beveiligingsmaatregel	2	3	4	5	11	12	18
Hekwerken terrein	X	X	X	X	X	X	X
Cameratoezicht terrein	X	X	X	X	X		X
Beveiliging terrein					X		X
Cameratoezicht schip	X		X	X	X		X

³⁸ Dit staat voor Authorised Economic Operator. Er zijn twee soorten AEO-vergunningen (S en C), waarvan de AEO-S eisen stelt aan de beveiligings- en veiligheidssystemen van een bedrijf. Het voordeel van een AEO-S vergunning is onder andere dat een onderneming hierdoor minder vaak fysiek en administratief gecontroleerd wordt door de douane. Containerterminals, ook binnenlandse, zijn doorgaans in het bezit van een dergelijke vergunning.

Registratie van bezoek								X					
Maatregelen aan waterkant													
Controles	X		X	X	X			X					
	Ondernemingen bedrijventerrein												
Beveiligingsmaatregel	1	6	7	8	9	10	14	15	17	20	23	24	25
Hekwerken terrein		X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X
Cameratoezicht terrein	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	
Beveiliging terrein	X		X					X					
Cameratoezicht schip							X						
Registratie van bezoek										X			
Maatregelen aan waterkant										X			
Controles						X	X	X					

3.2.3. OVERHEIDSTOEZICHT

De mate van - zichtbaar- overheidstoezicht in de onderzochte gebieden en gemeenten verschilt. In algemene zin lijkt dit beperkt te zijn; politie en gemeente zijn maar weinig aanwezig in de gebieden en hebben weinig inzicht in mogelijke criminele activiteiten. Specifiek noemen (politie)respondenten het gebrek aan toezicht en inzicht op de binnenwateren.

Toezicht door de gemeente vindt vaak reactief plaats, bijvoorbeeld op basis van een signaal van de politie of een MMA-melding. Uit de gesprekken komen enkele voorbeelden, waarbij er naar aanleiding van een signaal integraal, bijvoorbeeld in RIEC-verband, opvolging is georganiseerd. Respondenten van toezicht en handhaving vertellen dat ze maar weinig signalen direct krijgen van ondernemers en bezoekers van de bedrijventerreinen. Een gemeente respondent hierover:

'En wat voor mij eigenlijk wel een reden is om mee te doen aan het onderzoek is; er zijn weinig echt specifieke watergebonden meldingen die we hebben.'
(respondent gemeente)

Enkele gemeenten vertellen over integrale controles die ze periodiek organiseren op de bedrijventerreinen. Acht private respondenten vertellen weleens gecontroleerd te zijn door de overheid.

3.2.4. INFORMEEL TOEZICHT

Informeel toezicht kan een beschermende factor zijn tegen criminaliteit. Bij de observaties en in gesprekken met private respondenten blijkt ook hier dat er veel variatie is in de mate van sociale controle. Sommige private respondenten ervaren dat er veel sociale controle is en dat er hierdoor ook weinig criminaliteit is. Respondenten van ondernemingen wijzen in dit verband op het bestaan van ondernemersverenigingen, waardoor ze andere ondernemers kennen, of goede contacten hebben met bewoners in het gebied. Buurtbewoners blijken een belangrijke rol te spelen in het informeel toezicht op een terrein, omdat ze aanwezig zijn wanneer veel ondernemingen gesloten zijn.

Op terreinen waar geen ondernemersvereniging is en waar weinig contact is tussen ondernemers lijkt er weinig informeel toezicht te zijn. Een respondent over de sociale controle op een terrein:

'Er is wel sociale controle maar die is wel beperkt. De bedrijven kennen elkaar wel in verbanden, het is wel een dorp wat dat betreft dus het is wel een ons-kent-ons gemeente. Maar toch zijn daar wel bedrijfjes waarvan niemand ze kent en dat heeft wel de zorg.' (respondent collectieve beveiliging)

Bij de locatiebezoeken is aan de onderzoekers geen enkele keer gevraagd, wat ze op het terrein kwamen doen. Op sommige plekken was dit heel logisch, vanwege veel bedrijvigheid en/of bewoners en winkelbezoek. Maar ook op de bedrijventerreinen zonder andere bezoekers gebeurde dit niet.

3.3. WATERGEBONDEN BEDRIJVIGHEID

Bij de watergebonden bedrijventerreinen gaat het vaak om transport van verschillende type goederen. In tabel 3.4. is een overzicht te zien van het type watergebondenheid op de onderzochte locaties.

Tabel 3.4. - Type watergebonden bedrijvigheid

Kenmerk/Locatie	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Aanwezigheid terminal	X		X	X	X	X	X	X		X	X	X	X
Import van goederen over het water	X		X	X	X	X	X	X		X	X	X	X
Export van goederen over het water	X		X	X	X	X					X		X
<i>Bedrijven die gebruik maken van:</i>													
- Droge bulk	X		X	X	X		X	X		X	X	X	
- Natte bulk													
- Containers	X					X					X		
- Stukgoederen										X			

In tabel 3.4. is te zien dat bij de onderzochte locaties voornamelijk sprake is van transport van droge bulk, zoals zand of grind. Bij deze ondernemers blijkt uit de gesprekken dat er weinig bewustzijn is over misbruik voor ondermijnende criminaliteit, zoals drugssmokkel. Ook de overheidsrespondenten zien deze bedrijven niet als risicovol en kennen geen voorbeelden van ondermijnende criminaliteit in hun werkgebied.

Verschillende respondenten noemen wel, zoals ook uit eerder onderzoek blijkt, de kwetsbaarheid van containervervoer. Zowel volle als lege containers kunnen gebruikt worden om te smokkelen. Het aantreffen van kapotte zegels op een containerterrein kan duiden op misbruik voor drugssmokkel. Bij respondenten die zich hiermee bezighouden is er meer bewustzijn over criminele gelegenheden. Toch is er ook bij containertransport nog volop gelegenheid volgens een respondent, omdat de focus voor controle ligt bij de zeehaven in Rotterdam en niet op de binnenhavens.

Hij vertelt:

'De meeste controles gebeuren op de Maasvlakte, daar vindt een check plaats. Als schepen vervolgens hierheen komen, moet het vaak op toevalstreffers van de douane aankomen.' (respondent gemeente)

In één van de gemeenten met een terminal voor overzeese containers wordt om de gelegenheid te verkleinen, gecommuniceerd op sociale media en naar ondernemers dat er controles zijn en wordt geïnvesteerd in voorlichting en trainingen aan medewerkers van deze bedrijven. Onbekend is gebleven in hoeverre dit leidt tot meer weerbaarheid bij de ondernemers.

3.4. CRIMINELE AANTREKKINGSKRACHT

Reeds aanwezige criminele actoren en activiteiten kunnen aantrekkingskracht uitoefenen op andere criminele actoren en het gebied (nog) aantrekkelijker maken voor (ondermijnende) criminaliteit (zie ook hoofdstuk 2). Daarom is per locatie de criminele aantrekkingskracht in kaart gebracht.

3.4.1. ONDERMIJNENDE CRIMINALITEIT

In tabel 3.5. is een overzicht te zien van de bevindingen op basis van de interviews. Hierbij gaat het niet alleen om voorvallen van ondermijnende criminaliteit, maar ook om andere vormen van criminaliteit, de aanwezigheid van criminele actoren, overlast en signalen of vermoedens van criminaliteit.

In de tabel is te zien dat op zeven locaties sprake is geweest van drugscriminaliteit. Het gaat om: drugs aangetroffen, drugstransport, drugs in postpakketten, drugs uit een container gehaald, drugslab, dealen van drugs, ketelbouwer voor drugs en een aangetroffen hennepkwekerij. Een ondernemer van een transportbedrijf:

'De drugsgelateerde transporten die we gehad hebben de afgelopen tijd, die zaten echt op diverse industrieterreinen [waaronder op locatie 2] en dan bleek het gewoon een bedrijf dat misbruik maakte of dat die zich daar vestigde, heel bewust om de transporten te doen.' (respondent transportbranche)

In tabel 3.5. is verder te zien dat er maar weinig voorvallen bekend zijn van andere vormen van ondermijnende criminaliteit, zoals mensenhandel.

Tabel 3.5. - Overzicht criminele aantrekkingskracht

Kenmerk/Locatie	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Criminele voorvallen:</i>													
- Drugscriminaliteit	X	X	X	X			X				X	X	
- Cybercriminaliteit ³⁹	X												
- Mensenhandel	X												
- Illegale prostitutie				X									
- Inbraken	X	X	X			X		X	X	X			
Aanwezigheid criminele actoren				X			X					X	
Signalen/vermoedens ondermijnende criminaliteit	X		X			X	X	X					
Overlast bedrijventerrein		X		X			X	X	X	X	X		X
Overlast te water			X	X	X	X		X					

Op vijf locaties was sprake van vermoedens, zoals een MMA-melding over verdachte bewegingen bij een pand die mogelijk drugs-gerelateerd zijn of een container met een verbroken zegel⁴⁰ en met een niet-gebruikelijke ruimte in de lading. Een respondent over een gebied waar vermoedens van ondermijning zijn:

‘We hebben te maken met bijvoorbeeld signalen over het ontbreken van handelskenmerken aan gebouwen, dan wel weinig beweging bij een bedrijf waar veel beweging zou moeten zijn. En als je later in de systemen gaat kijken, hoort er een vermogen aan een wagenpark te staan maar die staat er niet. Dus dat valt op.’ (respondent toezicht en handhaving)

Op drie locaties is sprake van de aanwezigheid van criminele actoren; aangetoonde malafide bedrijven en een vuurwapengevaarlijke eigenaar.

3.4.2. OVERIGE VORMEN VAN CRIMINALITEIT EN OVERLAST

Wanneer het gaat om overige vormen van criminaliteit en overlast, dan worden inbraken en diefstallen op de bedrijventerreinen veelvuldig genoemd in de gesprekken. Vanuit de ondernemers op de terreinen zijn dit zaken waar ze last van (hebben) ervaren en waarom ze beveiligingsmaatregelen treffen. Ondermijnende vormen van criminaliteit worden door deze ondernemers nauwelijks genoemd.

Verder is op acht locaties sprake van overlast op het bedrijventerrein, waarvan het in vier gevallen gaat om overlast door drugsgebruikers. Bij overlast te water gaat het onder andere om overlast die veroorzaakt wordt door recreatievaart. Tevens blijkt uit de gesprekken dat units op bedrijventerreinen aantrekkelijker worden om illegaal te bewonen, vanwege de woningnood. Ook kunnen bedrijven last hebben van vissers op wateren waar dit verboden is. Een respondent hierover:

³⁹ Hack container emailverkeer.

⁴⁰ Andere signalen over fraude met containerzegels zijn; het achterstevoren plakken van een zegel. Dit kan een teken zijn dat deze vervangen is en door deze achterstevoren te plakken is het makkelijker om te knippen en aan te brengen. Zegels kunnen ook vrij eenvoudig besteld en vervangen worden. Ze hebben dan wel een ander nummer, maar dit valt alleen op bij controle.

‘De criminaliteit die hij op deze locatie ervaarde betrof vooral het open knippen van hekwerken, het inslaan van ramen en Oost-Europese vissers die op plekken komen waar ze eigenlijk niet mogen komen. Ter veiligheidspreventie hebben zij een hekwerk geïnstalleerd die direct achter het schip sluit wanneer deze de locatie verlaat.’ (gesprek op locatie met een medewerker van een kalkzandsteenbedrijf aan het water)

4. AWARENESS

In dit hoofdstuk staat het bewustzijn of 'awareness' van gelegenheden en risico's voor ondermijnende criminaliteit centraal. Het bewustzijn van deze gelegenheden en risico's voor ondermijnende criminaliteit is belangrijk om signalen te kunnen herkennen en preventieve maatregelen te nemen.

In dit hoofdstuk bespreken we de mate waarin overheden en private actoren zich bewust zijn van risico's voor ondermijnende criminaliteit bij watergebonden locaties. Ook is er aandacht voor meldingsbereidheid.

4.1. AWARENESS BIJ DE OVERHEID

De verschillende overheden in de acht gemeenten van de geselecteerde locaties, zijn zich in het algemeen beperkt bewust van risico's voor ondermijnende criminaliteit bij watergebonden bedrijventerreinen. Vooral wanneer een gebied voornamelijk grotere ondernemingen kent, nemen overheden aan dat hier weinig risico is op ondermijnende criminaliteit in tegenstelling tot terreinen met meer kleinere ondernemingen.

Verder blijkt uit de interviews dat er bij gemeenten en politie weinig aandacht is voor de specifieke risico's van de watergebondenheid en bedrijven die aan het water liggen. Wanneer er wel aandacht is voor watergebonden risico's, dan ligt dit (veel) meer bij jachthavens als risicolocatie voor ondermijnende criminaliteit dan bij watergebonden bedrijven(terreinen). De specifieke risico's die de waterkant met zich meebrengt zijn nog grotendeels een blinde vlek bij overheden.

4.1.1. BEPERKTE INFORMATIEPOSITIE

De belangrijkste factor voor het lage bewustzijn bij overheden, is de beperkte informatiepositie over wat zich afspeelt op watergebonden bedrijventerreinen. Op lokaal niveau gaat het dan vooral om de gemeenten en gebiedsgebonden politie (basisteams).

Respondenten van gemeenten en politie denken dat ondermijnende criminaliteit op de geselecteerde locaties niet of nauwelijks speelt, omdat ze hier vanuit de ondernemers, MMA of andere overheden nauwelijks signalen van krijgen. Een respondent vertelt op de vraag of er misbruik wordt gemaakt van de waterkant voor ondermijnende criminaliteit:

‘Dat idee heb ik niet, en daar hebben we ook geen signalen van. Ik heb daar geen ervaringen mee. Ik weet dat het aan het water ligt, en daar houdt het mee op. Het is niet dat we daar last van hebben. Het kan dat er bij [naam terrein] wordt aangemeerd om het terrein op te komen. Maar we hebben geen signalen dat er heel veel mensen bijkomen bij het aanmeren, of om iets te vervoeren.’ (respondent politie)

Het belang van het proactief opbouwen van de informatiepositie wordt dan ook door verschillende respondenten naar voren gebracht. Op basis van de interviews lijkt er winst te behalen in het verhogen van de kennis bij toezichthouders en handhavers. De ervaring van een respondent die dit thema onderzocht heeft vanuit de politie is dat boa's van de gemeente vaak niet weten op welke signalen van ondermijnende criminaliteit ze moeten letten op watergebonden locaties en soms terughoudend zijn om contact met ondernemers te hebben. De ervaring van een andere respondent is dat er bij wijkagenten vaak weinig kennis is over ondermijning op bedrijventerreinen en transportcriminaliteit, en dat ze vaak ingezet worden op andere taken. Daarnaast is er winst te behalen in het leggen van contact met ondernemers. Een respondent hierover:

‘Puur informatie gaan verzamelen vanuit de politie. De wijkagenten een beter beeld geven. De vijf varende controles doen. En gewoon de dialoog aangaan. En dat geldt ook voor de OOV's en de boa's; ga naar buiten, maak kennis en weet wat er in je gebied gebeurt. En daar mag je gerust een jaar voor uittrekken.’ (respondent politie)

4.1.2. GEBREK AAN PRIORITEIT

Uit de gesprekken blijkt dat gebrek aan prioriteit en capaciteit belangrijke belemmeringen zijn voor overheden om te investeren in het opbouwen van de informatiepositie. Een respondent met kennis en expertise op het thema:

‘Je ziet dat niemand het boeit en ze weten niet wat ze er mee moeten. Echt controles of toezicht is er niet. En bij de politie; alles is capaciteit. We hebben weinig schippers, weinig boten. Als ik dan iets op het water zie gebeuren, is er geen grip op.’ (respondent politie)

Verschillende gemeente-respondenten leggen uit dat aandacht voor ondermijning op watergebonden bedrijventerreinen bij hen weinig tot geen prioriteit heeft. Respondenten van de gemeenten vertellen dat om het thema te prioriteren er wel informatie moet zijn dat er iets aan de hand is en dat ze die informatie nu niet hebben. Het gebrek aan concrete signalen maakt het voor hen echter lastig om te investeren in initiatieven om de informatiepositie te vergroten. Hierdoor blijft de beperkte informatiepositie in stand.

4.1.3. PROACTIEVE INFORMATIE-INWINNING

Proactieve informatie-inwinning lijkt nog weinig plaats te vinden op onderzochte terreinen en gemeenten. De ervaring bij respondenten is dat er, vooral bij de politie, ook weinig capaciteit is om hierop te investeren. Een respondent legt uit waarom het zelf actief op zoek gaan naar nieuwe informatie echter wel belangrijk is:

‘En dan zul je vaak zien dat het [informatiebeeld] op reactieve data gebaseerd is, vanuit de bekende registraties binnen de politie. Maar dat is nou juist het probleem. Want het probleem zit in wat we niet weten.’ (respondent politie)

Mogelijke dreiging van criminele actoren kunnen een belemmerende factor zijn om proactief informatie in te winnen bij ondernemingen. Zo vertelt een respondent dat hij eerst wil weten of er een dreiging is bij een bepaald bedrijf, voordat hij contact gaat maken. Hij vertelt:

‘Als er zaken zijn waarbij wij verdenkingen hebben van zwaardere criminaliteitsvormen, blijf ik wel even weg of overleg ik met de teamchef.’ (respondent politie)

Een aantal respondenten vertelt dat bestaande informatie uit overheidssystemen ook beter benut kunnen worden. Het gaat dan niet alleen om politie-informatie, maar ook informatie van andere toezichthouders of informatie over in- en uitgaande goederen- en transportstromen. Uit de gesprekken blijkt dat het lastig is voor professionals bij gemeente en politie die aan de slag willen met watergebonden ondermijnende criminaliteit om deze systeeminformatie boven tafel te krijgen. Informatie over transportstromen is vaak versnipperd bij bedrijven en overheden aanwezig. Vaak gaan overheden, zoals eerder aan bod is gekomen, uit van informatie uit MMA-meldingen of aangiften, in plaats van meer proactief te werk te gaan. Een respondent vertelt:

‘Dus als je als gemeente wil gaan kijken naar; wat komt er binnen qua containers, zul je de bedrijven moeten gaan bezoeken. En dan zul je moeten gaan kijken welke binnenvaartschepen tot welke bedrijven of holdings behoren. Om [vervolgens] in kaart te krijgen welke bedrijven subcontractors kunnen zijn van grotere verschepingsdiensten, zoals een MSC of Evergreen. Dat zijn de partijen die uiteindelijk transportopdrachten verstrekken over binnenlandse wateren.’ (respondent politie)

4.1.4. BEWUSTWORDINGSINITIATIEVEN

In een aantal gemeenten is men zich wel bewust van het risico op ondermijnende criminaliteit en zijn er initiatieven (geweest) om ondernemers hier meer bewust van te maken. Bijvoorbeeld middels campagnes of voorlichtingsbijeenkomsten. Initiatieven van gemeenten om ondernemers meer bewust te maken van ondermijnende criminaliteit en

signalen te leren herkennen, leveren niet vaak extra meldingen op. De ervaring is dat het lastig is om ondernemers echt betrokken te krijgen bij het onderwerp. Zo vertelt een respondent van de gemeente over het effect van bijeenkomsten aan ondernemers op bedrijventerreinen voor ondermijning:

‘Nee, niet echt dat ze zeggen van joh, we gaan bellen of zoeken contact. Maar we hebben het in ieder geval uitgelegd; Meld Misdaad Anoniem en wat alle mogelijkheden zijn om het allemaal te melden.’ (respondent gemeente)

Een respondent van een bedrijf dat collectieve beveiliging op bedrijventerreinen verzorgt ervaart dat bedrijven niet erg bezig zijn met het thema. Deze respondent denkt dat het lastig is om meer bewustwording te creëren door voorlichting, omdat het geen thema is waar de bedrijven hinder van ervaren. Tijdens ons eigen onderzoek hebben we tevens gemerkt dat er weinig animo is onder ondernemers om meer kennis over het onderwerp te krijgen. Zo zouden we aansluiten bij een 'escape boot' over ondermijnende criminaliteit, maar deze bijeenkomst werd afgelast wegens gebrek aan aanmeldingen.

Sommige gemeenten hebben accountmanagers die persoonlijke contacten met ondernemers onderhouden en die bij de komst van nieuwe bedrijven scherp zijn op malafide bedrijvigheid. Een accountmanager vertelt over een nieuw bedrijf op een terrein in hun gemeente en waarvoor hij informatie over reguliere bedrijfsvoering ging verzamelen bij een ander bedrijf:

‘Dus dan ga ik bij een bedrijf wat soort gelijke dingen doet, ga ik informatie halen van; Wat moet je omzet zijn? Hoeveel? Nou wat is je verdienmodel? Met die kennis in mijn achterhoofd, benader ik hem [de nieuwe ondernemer]. ’
(respondent gemeente)

Door actief contacten te onderhouden met ondernemers op een terrein, hoopt hij het (sneller) te horen wanneer er sprake is van misstanden of signalen hiervan. In één van de onderzochte gemeenten staan zogenaamde 'walk & talk-gesprekken' op de agenda. Bij deze gesprekken gaat de gemeente in gesprek met ondernemers op een risicovol bedrijventerrein. Het doel van deze gesprekken is voorlichten en leggen van contact. Tot slot noemt een respondent de recente aanstelling van een 'ondermijningsboa' die een rol kan (gaan) spelen bij het verhogen van bewustwording bij ondernemers in havengebieden en bedrijventerreinen.

De rol van het RIEC komt in enkele gesprekken naar voren. In algemene zin zien respondenten een belangrijke rol voor het RIEC weggelegd als het gaat om het verhogen van kennis over ondermijnende criminaliteit en het ondersteunen van een aanpak. Zo heeft een respondent goede ervaringen met een informatiedocument over een bedrijventerrein waar de gemeente mee aan de slag wilde. Een andere respondent:

‘Het RIEC kan ons op alle fronten en thema’s voorzien van informatie, en ondersteuning bieden. Alleen kunnen wij het binnen de gemeente niet aan. Dus dan moeten we inderdaad keuzes maken’ (respondent gemeente)

4.2. COLLECTIEVE BEVEILIGING

Uit de gesprekken met bedrijven die de collectieve beveiliging verzorgen blijkt dat zij zich vaak wel bewust zijn van gelegenheden en signalen van ondermijnende criminaliteit. Zij investeren in samenwerking met de politie en gemeenten. Een respondent vertelt over verschillende acties die ondernomen zijn om de bewustwording onder ondernemers te vergroten:

'We hebben ook acties lopen; iedereen er bewust van gemaakt van de meldingen van ondermijningen. We hebben een vrij grote sociale cohesie als je kijkt naar de ondernemers onderling. Dus als er zaken gebeuren waarvan mensen denken; 'Dat klopt niet.', wordt het met het parkmanagement gedeeld. We zien dat er weleens wat dingen waren, maar dat dat wel afneemt.' (respondent beveiliging)

Collectieve beveiliging wordt betaald door ondernemers op een bedrijventerrein en vaak zijn deze verenigd in een ondernemersvereniging. Uit de gesprekken met ondernemers blijkt dat deze niet altijd aangesloten zijn bij een ondernemersvereniging, omdat ze geen last hebben van criminaliteit en onveiligheid of omdat ze denken dat dit niet speelt. Ook ondernemersverenigingen zijn zich niet altijd bewust van de risico's voor (ondermijnende) criminaliteit, blijkt uit de benadering van ondernemersverenigingen op de onderzochte terreinen. Deze wilden niet meewerken aan het onderzoek, omdat veiligheid voor hun geen thema is en ze alleen investeren in cyberveiligheid.

4.2.1. PUBLIEK – PRIVATE SAMENWERKING

Van publiek - private samenwerking is vooral sprake, wanneer er een private collectieve partij aanwezig is op een terrein, zoals een ondernemersvereniging of parkmanagement met collectieve beveiliging. Een enkel terrein heeft een Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO), gericht op collectieve en actieve publiek-private samenwerking.

De samenwerking en informatiedeling tussen gemeente, politie en de collectieve beveiliging over de onderzochte bedrijventerreinen verschilt sterk. Betrokkenen van sommige terreinen zijn erg tevreden over de informatiedeling. Politie en gemeente ontvangen in deze gevallen bijvoorbeeld de rapportages van de collectieve beveiliging en er is regelmatig sprake van persoonlijk contact. In andere gemeenten is er nog helemaal

geen sprake van publiek - private samenwerking, of is er in de huidige samenwerking nog geen aandacht voor ondermijnende criminaliteit. Een respondent over zijn gemeente:

'Bij onze gemeente staat de publiek-private samenwerking qua ondermijning nog in de kinderschoenen. Uiteraard wel met samenwerkingspartners. [...] De samenwerking met bijvoorbeeld een ondernemersvereniging of beveiliging is er eigenlijk niet.' (respondent politie)

Op sommige terreinen is geen sprake van vaste surveillance door een beveiligingsbedrijf, maar komt er af en toe een bedrijf surveilleren.

4.3. AWARENESS BIJ ONDERNEMINGEN

In hoofdstuk 3 is besproken dat ondernemingen op bedrijventerreinen vooral last hebben van diefstallen, inbraken en overlast. Deze voorvallen zijn voor hen ook vaak de aanleiding is om extra beveiligingsmaatregelen te nemen. Bij een aantal ondernemingen, voornamelijk bedrijven die zich bezig houden met containertransport is er meer aandacht voor ondermijnende (drugs)criminaliteit en maatregelen om dit tegen te gaan.

In de gesprekken met ondernemers horen we vaak dat ze denken dat ondermijnende criminaliteitsproblematiek niet speelt op hun bedrijventerrein of in hun bedrijf, omdat ze hier geen signalen of voorbeelden van zien in hun eigen praktijk. Enkele respondenten hierover:

'Er is eigenlijk bij ons nul aandacht voor' (respondent binnenvaartonderneming)

'Het leeft eigenlijk niet. Je nuchtere verstand gebruiken om criminaliteit tegen te gaan. Binnen ons bedrijf eigenlijk ook niet veel aandacht voor' (respondent binnenvaartonderneming)

'Is ondermijnende criminaliteit een thema binnen het bedrijf? Nee.' (respondent onderneming bedrijventerrein)

Respondenten van ondernemingen vertellen in de gesprekken ook dat er naar hun idee weinig gelegenheid is voor drugssmokkel in hun bedrijfsproces. Zo geven meerdere respondenten aan dat het vervoeren van drugs in droge bulk niet praktisch is, omdat je het slecht terug kan vinden.⁴¹ Het gebrek aan probleembesef en/of urgentiegevoel heeft invloed op de veiligheidsmaatregelen die ondernemers nemen om misbruik en

⁴¹ Praktijkvoorbeelden wijzen echter uit dat dit wel gebeurt. Zo is op 6 mei 2022 in de haven van IJmuiden 260 kilo cocaïne gevonden in een schip uit Colombia dat geladen was met kolen (FIOD, 7 mei 2022). En via een op- en overslagbedrijf in bulkgoederen in Zeeland is jarenlang cocaïne aan wal gekomen onder dekladingen kolen, schroot en zand (De Graaf, 8 augustus 2024).

criminaliteit te voorkomen. Dit kwamen we onder andere tegen bij een scheepswerf in het casusvoorbeeld hieronder.

Casusvoorbeeld beveiligingsmaatregelen niet nodig

Een respondent van een scheepswerf heeft weleens onbekenden op hun terrein gezien die een foto van een schip maakte, maar vertelt dat het bedrijf desondanks geen extra beveiligingsmaatregelen wil nemen. Dit bedrijf is nu vrij toegankelijk en bezoekers worden niet geregistreerd. Volgens de medewerker is het voldoende dat de medewerkers vanaf kantoor kunnen zien wie het terrein opkomt. Als reden hiervoor vertelt de respondent dat er de afgelopen 10 jaar geen criminaliteit heeft plaatsgevonden op het terrein.

Net zoals bij gemeenten en politie, is de aanname dat wanneer er geen zichtbare criminele activiteiten zijn, er ook geen reden is tot zorg. Zo vertelt een verhuurder van aanlegplekken aan het water over een huurder:

‘[Respondent] wist weinig te vertellen over [bedrijf] en hun interne processen. Hij heeft geen zicht op en kennis over het reilen en zeilen van het bedrijf. Hij heeft nooit een melding over hen gehad, en heeft daarom niet de interesse om hier verder in te duiken.’ (gesprek met verhuurder tijdens locatiebezoek)

Een andere ondernemer denkt dat er weinig te doen is tegen criminaliteit en ziet vooral risico's buiten het bedrijf:

‘We leven hier, en er zitten altijd rotte appels tussen; dat kan je niet voorkomen. Aan de medewerkers ligt het nooit, het is altijd extern. En overdag gebeurt er niks want er is altijd iemand aanwezig.’ (respondent onderneming bedrijventerrein)

Bovenstaande ondernemer doet om deze reden ook niets aan voorlichting onder medewerkers over risico's of signalen van ondermijnende criminaliteit.

4.4. MELDINGSBEREIDHEID

Het gebrek aan bewustzijn bij ondernemers voor (risico's en gelegenheden van) ondermijnende criminaliteit kan negatief van invloed zijn op de meldingsbereidheid. In hoofdstuk 2 is reeds genoemd dat een beperkte meldingsbereidheid een gelegenhedsfactor is voor ondermijnende criminaliteit. Wanneer er geen meldingen of

andere signalen zijn, dan werkt dit tevens belemmerend om actief een informatiepositie op te bouwen, zoals eerder aan bod is gekomen in dit hoofdstuk.⁴²

Respondenten van gemeenten en politie merken dat ze maar weinig signalen en meldingen krijgen van ondernemers over (mogelijke) ondermijnende criminaliteit. Uit recent onderzoek naar meldingsbereidheid van ondermijnende criminaliteit in de regio Den Haag via Meld Misdaad Anoniem, blijkt dat respondenten meestal geen melding maken van een vermoeden of waarneming van vormen van ondermijnende criminaliteit. Het percentage respondenten dat wel een melding maakte, varieerde tussen de 3% en 12%.⁴³

Het opbouwen van vertrouwen met ondernemers en onderhouden van contact kan bevorderend zijn voor de meldingsbereidheid. Hoewel dit nog niet heel vaak voorkomt, hebben sommige respondenten van de gemeente en politie wel goede contacten met ondernemers op de bedrijventerreinen in hun werkgebied. Hun ervaring is dat ondernemers (of medewerkers) bij het persoonlijke contact soms wel informatie willen delen over vermoedens of signalen van (ondermijnende) criminaliteit.

De ervaring van respondenten die goede contacten hebben, is dat het belangrijk is om over een langere periode te investeren in het opbouwen van duurzame contacten en een vertrouwensband. Zij zien dit als een noodzakelijke voorwaarde om meer informatie, signalen en meldingen binnen te krijgen. Wanneer er niet geïnvesteerd wordt in het opbouwen van dit vertrouwen, dan blijft de informatiepositie beperkt en kan het op papier lijken alsof er geen misstanden plaatsvinden in een gebied. Een respondent vertelt hierover:

‘Dat is ook een beetje de cultuur. Ben je er dan vaker geweest, krijg je een keer een bakje koffie aangeboden, en krijg je meer te horen. Maar dat duurt lang. Langer dan bij de normale walburger. ’ (respondent politie)

‘En ik denk dat de scheepvaartwereld, dat is een lastig wereldje. Maar hoe relaxter, hoe opener jij bent, hoe meer je voor mekaar gaat krijgen. (respondent politie)

Een gezamenlijk aanspreekpunt voor gemeente en politie zorgt er volgens een respondent voor dat ondernemers sneller contact zoeken, omdat ze dan weten bij wie ze moeten zijn.

4.4.1. ANGST OM TE MELDEN

Wel merken ze dat het soms belangrijk is dat collega's of andere 'derden' niet weten dat ze informatie doorgeven aan de politie. Een respondent vertelt hierover:

⁴² Hierbij merken we op dat een gebrek aan meldingen zowel veroorzaakt kan worden door een lage meldingsbereidheid als door de daadwerkelijke afwezigheid van criminele activiteiten.

⁴³ [Zie Broekhuizen & Mehlbaum \(2024\)](#), in opdracht van het RIEC Den Haag.

‘Maar die [medewerker] is zo gefocust op de veiligheid die zei van; 'is prima, ik wil alle kanten helpen, maar ik wil geen afspraak bij ons op het terrein.' Dus die wil ergens anders met mijn collega's afspreken om informatie uit te wisselen.’ (respondent politie)

Zelf ervaren de onderzoekers bij een interview dat een respondent subtiel aangaf niet over concrete signalen te willen spreken in de kantooromgeving met anderen, maar dit wel buiten wilde doen. Een respondent van een havenbedrijf ervaart in het algemeen dat het niet geaccepteerd wordt om dingen tegen hen te melden. Hij vertelt:

‘En dan heb je ook nog dat als mensen tegen ons praten dat ze zeggen; Nazi, sta je me te verlinken? Dan ga je niet zo snel meer tegen iemand in uniform praten. Je gaat niet je buurman *snitchen* als je nog 10 jaar naast hem moet wonen.’ (respondent havenbedrijf)

5. VERHOGEN WEERBAARHEID

In dit hoofdstuk komen de aanknopingspunten aan bod die, op basis van alle onderzoeksbevindingen, zijn geformuleerd om de weerbaarheid van watergebonden bedrijventerreinen tegen ondermijnende criminaliteit te vergroten.

Daarnaast kan het RIEC Den Haag, samen met veiligheidspartners, de bevindingen per geselecteerde locatie gebruiken als startpunt voor een specifieke of lokale aanpak (zie bijlage C). Het overzicht met locatiekenmerken kan ook als checklist gebruikt worden voor andere, nog niet onderzochte, bedrijventerreinen (zie bijlage B).

5.1. VERHOGEN VAN AWARENESS

Uit de bevindingen blijkt dat er bij toezichthouders, politie en ondernemingen op de bedrijventerreinen nog weinig kennis is over risico's voor ondermijnende criminaliteit. Voor gemeente- en politiemedewerkers geldt dat er wel (beperkte) kennis en aandacht is voor ondermijning op bedrijventerreinen, maar niet zozeer voor het watergebonden aspect. Experts bij de politie zien echter wel risico's voor ondermijnende criminaliteit bij goederenstromen over het wateren. En zij denken dat toezichthouders meer zouden signaleren als ze meer kennis hierover zouden hebben.

Naast het verbeteren van kennis over (signalen van) ondermijnende criminaliteit, is er winst te behalen in het informeren van ondernemers over maatregelen die zij kunnen treffen om de weerbaarheid te verhogen. Uit het onderzoek blijkt dat ondernemers maar beperkt maatregelen nemen om (de kans op) criminaliteit te verlagen. Genomen maatregelen zijn vaak gericht op externe dreiging, waartegen bijvoorbeeld hekwerk of cameratoezicht wordt ingesteld. Er lijkt nauwelijks aandacht te zijn voor de kwetsbaarheid van het eigen personeel om de interne bedrijfsprocessen te misbruiken.

In de expertsessie benadrukken de deelnemers het belang om 'het juiste haakje' te vinden bij ondernemers; waarom is het voor ondernemers belangrijk om te investeren op weerbaarheid tegen ondermijning? Dit kan bijvoorbeeld door uit te leggen welke risico's medewerkers lopen om benaderd te worden door criminelen vanwege hun strategische functie in een logistieke keten. In de sessie wordt daarbij wel benadrukt dat het verhogen van awareness kan leiden tot meer meldingsbereidheid. Het is dan wel belangrijk dat bij de overheid de opvolging van meldingen goed georganiseerd is, omdat dit anders kan leiden tot teleurstelling en minder vertrouwen in de overheid.

In de expertsessie benadrukken de deelnemers tevens dat het investeren in het verhogen van awareness geen eenmalige actie dient te zijn, maar een lange termijn aanpak met

meerdere acties en herhalingen. Dit kan het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten of -bezoeken zijn, maar ook het verspreiden van flyers of gadgets met nuttige informatie. Ook wordt het aanbieden van een (gratis) bedrijfsscan genoemd. Vanuit de gemeentelijke deelnemers is behoefte aan een 'menukaart' met mogelijkheden om de awareness te vergroten. Deelnemers van PVO vertellen op de expertsessie dat zij op verzoek van een gemeente of ondernemersvereniging benut kunnen worden om specifiek voor watergebonden locaties trainingen of voorlichting op maat te maken.

5.2. PROACTIEVE INFORMATIE-INWINNING

De aanpak van ondermijning op (watergebonden) bedrijventerreinen blijkt voornamelijk reactief; wanneer er geen meldingen of andere concrete signalen zijn, dan gaan overheden en ondernemingen er vanuit dat er ook geen ondermijnende criminaliteit plaatsvindt. Het gevolg hiervan is dat er ook niet geïnvesteerd wordt in het opbouwen van een informatiepositie.

Om meer zicht te krijgen in criminele activiteiten die nu buiten het blikveld van de overheid blijven, kan geïnvesteerd worden in proactieve informatie-inwinning. De kern hiervan is om persoonlijk contact te leggen met ondernemers en andere gebruikers van de bedrijventerreinen. In sommige gemeenten gebeurt dit al, bijvoorbeeld door zogenaamde 'walk & talk' gesprekken of andere manieren waarop laagdrempelig contact is met ondernemers.

Deze manier van contact leggen draagt tevens bij aan het opbouwen van vertrouwen met ondernemers en gebruikers op bedrijventerreinen. Dit kan positief van invloed zijn op de meldingsbereidheid. Het contactmoment kan ook benut worden om uitleg te geven over verschillende manieren om (anoniem) melding te doen. Een aandachtspunt is dat ondernemers of medewerkers niet altijd het gesprek aan willen gaan in het zicht van collega's of andere gebruikers, maar buiten het zicht van derden wel bereid zijn om vermoedens of signalen te delen.

In de expertsessie worden accountmanagers van de gemeente genoemd als ambtenaren die ingezet kunnen worden om contact te leggen met ondernemers op bedrijventerreinen waar nog geen contact mee is. De ervaring is dat ondernemers contact met hen als laagdrempelig ervaren en dat dit bruikbare informatie oplevert. Daarnaast kunnen deze accountmanagers ingezet worden om de awareness bij ondernemers te vergroten.

5.3. INTEGRAAL BENUTTEN INFORMATIE

In de voorbereidingen van dit onderzoek bleek dat het niet eenvoudig was om een overzicht te krijgen van watergebonden bedrijventerreinen en de goederenstromen over het water in de regio. Deze informatie is echter wel belangrijk als eerste stap om inzicht te krijgen in regionale risico's voor ondermijnende criminaliteit op watergebonden bedrijventerreinen. Met behulp van de onderzoekers en analisten van het RIEC is dit overzicht wel verkregen en zijn de locaties voor het onderzoek geselecteerd. Deze en soortgelijke analyses kunnen gebruikt worden voor een regionaal beeld.

In de expertsessie komt het dashboard Zicht op logistieke knooppunten meerdere malen aan bod. Dit dashboard wordt nu ontwikkeld, maar projectteam kan al benaderd worden voor specifieke analysevragen. Bijvoorbeeld voor het leveren van een startbeeld met inschrijvingen in het handelsregister zijn geregistreerd voor een bepaald gebied. Dit beeld kan vervolgens gebruikt worden om te toetsen of dit klopt met het werkelijke gebruik van de adressen.

Naast het benutten van deze algemenere informatie, wijzen respondenten op de moeilijkheid die zij nu ervaren om andere relevante informatie te benutten. Bijvoorbeeld over overtredingen die door toezichthouders zijn geconstateerd of de specifieke activiteiten en transporten van een watergebonden onderneming. In de expertsessie wordt tevens de mogelijkheid om andere toezichthouders dan politie en gemeente, zoals de omgevingsdiensten, op te leiden om signalen van ondermijning te herkennen.

Veel bedrijvigheid van watergebonden ondernemingen is van buiten niet zichtbaar, hetzij omdat ze afgeschermd zijn met hekwerk of omdat het illegaal gebruik van een bedrijfsproces nauwelijks voor een buitenstaander te identificeren is. Dit maakt het integraal benutten van beschikbare overheidsinformatie belangrijk om inzicht te krijgen in risico's en gelegenheden.⁴⁴

5.4. PARKMANAGEMENT EN COLLECTIEVE BEVEILIGING

Parkmanagement kan een belangrijke beschermende rol spelen tegen ondermijnende criminaliteit. Uit de bevindingen blijkt dat zij zich meer bewust zijn van signalen van ondermijnende criminaliteit en dat dankzij hen er maatregelen genomen worden, zoals collectieve beveiliging, collectief cameratoezicht en het aanvragen van het Keurmerk Veilig Ondernemen. Het stimuleren van parkmanagement kan dan ook kansrijk zijn voor bedrijventerreinen om meer weerbaar te worden tegen criminaliteit.

In de expertsessie lichtten deelnemers van PVO toe dat bij bedrijven zonder collectiviteit de gemeente als eerste aan zet is, bijvoorbeeld door een Bedrijven Investeringszone (BIZ)⁴⁵ te initiëren.

5.5. STIMULEREN SAMENWERKING

Uit de gesprekken blijkt dat de samenwerking zowel tussen overheidsactoren als met private actoren nog in de kinderschoenen staat in de meeste gemeenten. In enkele gevallen is deze samenwerking er wel en zien betrokkenen hier duidelijk de meerwaarde van in; ze krijgen meer signalen binnen en pakken deze vervolgens integraal op. Uit de expertsessie komen ook enkele positieve voorbeelden van nauwe samenwerking tussen de politie en collectieve beveiligingsbedrijven. Een belangrijk aspect hierbij is dat de beveiliging terugkoppeling krijgt over de aangeleverde informatie. Dit hoeft geen specifieke, inhoudelijke informatie te zijn, ook een algemene terugkoppeling werkt

⁴⁴ Op dit moment werkt het dashboard Zicht op Ondermijning aan een dashboard voor logistieke knooppunten op basis van verschillende overheidsbronnen. Dit kan in de toekomst bijdragen aan het eenvoudiger verkrijgen van een integraal beeld.

⁴⁵ Zie ook: [Ondernemersplein](#).

motiverend om zaken te blijven melden. Voor ondernemers kan het daarnaast helpen om een gezamenlijk aanspreekpunt voor gemeente en politie te hebben, waar ze terecht kunnen met zorgen en vermoedens van criminele activiteiten.

In de regio Den Haag is er in het algemeen nog veel in te verbeteren in zowel overheids- als publiek-private samenwerking. Gebrek aan prioriteit en capaciteit vormen in de praktijk een belemmering om hierin te investeren.

5.6. AANVULLEN HANDREIKING AANPAK BEDRIJVENTERREINEN

Het laatste punt betreft het aanvullen van de Handreiking Aanpak bedrijventerreinen van het RIEC. Op basis van de bevindingen, inclusief de bespreking op de expertsessie, vragen watergebonden bedrijventerreinen niet om een zelfstandige handreiking, maar eerder om een aanvulling van het reeds bestaande handboek. Het gaat dan om de specifieke watergebonden gelegenheden (zie hoofdstuk 3), zoals de fysieke ligging, goederenstromen over het water en aanwezige containerterminals.

Daarnaast komen uit de expertsessie nog een aantal signalen die specifiek gelden voor watergebonden ondernemingen of bedrijventerreinen:

- *Verbroken zegels of zegels die achterstevoren hangen (die kunnen vervangen zijn).*
- *Bedrijven met onlogische bedrijfsvoering op een watergebonden locatie.*
- *Aanwezigheid van niet-logistieke branches.*
- *'Overvloed' aan brandwachten⁴⁶*
- *Jachten met afwijkende kenmerken.*
- *Onverklaarbare vaarbewegingen op ongebruikelijke tijdstippen.*
- *Boten die kortstondig aanmeren en dan weer vertrekken.*
- *Aanwijzingen voor illegaal aanmeren.*

Uit de expertsessie kwamen ook een aantal algemene - mogelijke- aanvullingen op de handreiking, zoals het benutten van het project Zicht op Logistieke Knooppunten voor analysevragen.

⁴⁶ Bij een respondent die werkzaam is in de haven van Rotterdam is bekend dat dit een kwetsbare beroepsgroep is, omdat je zonder screening en een lichte opleiding toegang krijgt tot het havengebied. Er is voor deze beroepsgroep wel een screening en VOG voor het havengebied in ontwikkeling.

6. CONCLUSIE

6.1. INLEIDING

Hoewel de RIEC-regio Den Haag geen zeehavens kent, heeft de regio wel op- en overslaglocaties aan het water die misbruikt kunnen worden voor ondermijnende criminaliteit. Toezichthouders en bedrijven op deze locaties zijn zich niet altijd bewust van de mogelijke risico's die dit type locaties met zich meebrengt. Om meer inzicht te krijgen in de kwetsbaarheden en gelegenheden voor ondermijnende criminaliteit heeft het RIEC Den Haag opdracht gegeven voor het onderhavige onderzoek. Met de inzichten van het onderzoek wil het RIEC Den Haag de Handreiking aanpak bedrijventerreinen uitbreiden met watergebonden locaties.

De centrale onderzoeksvraag van het onderzoek is als volgt:

In hoeverre zijn watergebonden bedrijventerreinen kwetsbaar voor ondermijnende criminaliteit?

Met watergebonden bedrijventerreinen worden in dit onderzoek op- en overslaglocaties op bedrijventerreinen met transport over binnenwateren bedoeld.

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden is verkennend empirisch en literatuuronderzoek uitgevoerd in de periode juli 2024 tot en met januari 2025. In overleg met, en op basis van een analyse van, het RIEC zijn 13 locaties geselecteerd in 8 gemeenten die het uitgangspunt vormen voor de dataverzameling. Gedurende deze periode zijn interviews afgenomen met 27 (semi)overheidsrespondenten en 25 private respondenten die betrokken zijn bij de geselecteerde locaties. Bijvoorbeeld omdat ze verantwoordelijk zijn voor het toezicht op de locatie of werken bij een bedrijf op de locatie. Tevens zijn observaties uitgevoerd op de 13 geselecteerde locaties om fysieke kenmerken en gelegenheden te inventariseren. In maart 2025 is een expertsessie georganiseerd om de bevindingen van het onderzoek te delen met overheidsexperts en om gezamenlijk te spreken over handelingsperspectieven. De uitkomsten van de expertsessie zijn gebruikt voor het formuleren van de aanbevelingen.

Op basis van alle onderzoeksbevindingen zijn hieronder de belangrijkste bevindingen overkoepelend per deelvraag opgetekend.

6.2. GELEGENHEDEN

Deelvraag 1: Welke gelegenheden bieden de watergebonden bedrijventerreinen?

De eerste deelvraag richt zich op het identificeren van gelegenheden op de watergebonden bedrijventerreinen. Hierbij zijn vijf categorieën gelegenheden

geformuleerd: type goederenstromen, fysieke kenmerken (inrichting), toezicht en handhaving, (interne) processen en overige gelegenheden. Hieronder komen deze per categorie aan bod, waarbij de empirische bevindingen zijn gecombineerd met de bevindingen uit de literatuurverkenning. De bevindingen per locatie zijn terug te vinden in hoofdstuk 3. In algemene zin kunnen deze kenmerken gebruikt worden ter aanvulling van de Handreiking aanpak bedrijventerreinen en om (eenvoudig) te inventariseren of een locatie veel risicokenmerken heeft (zie bijlage B).

6.2.1. TYPE GOEDERENSTROMEN

Bij watergebonden bedrijvigheid gaat het in de eerste plaats om de kwetsbaarheid voor drugssmokkel. Drugs kan vanuit de zeehavens via de binnenvaart verder getransporteerd worden binnen Nederland en de rest van Europa. In het merendeel van de bekende gevallen gaat het hierbij om drugs die in containers vervoerd wordt. Dit maakt containerterminals kwetsbaar voor uithalers, waarbij opgemerkt is dat drugs ook uitgehaald kan worden op het afleveradres van de goederen.

Drugstransport via de binnenwateren vindt daarnaast niet alleen plaats via containers. Drugs kan ook vervoerd worden door gebruik te maken van de privéruimtes (woning en auto) van de binnenvaartschippers, in verborgen ruimtes aan boord of verstopt worden in ladingen van droge bulk. Daarnaast kan de binnenvaart misbruikt worden voor andere vormen van criminaliteit, zoals fraude met olie of ladingdiefstal.

6.2.2. FYSIEKE KENMERKEN

Uit deze literatuurverkenning blijkt dat bedrijventerreinen in algemene zin kwetsbaar zijn voor ondermijnende criminaliteit, en dat het watergebonden aspect extra risico's met zich brengt. Ter aanvulling op reguliere bedrijventerreinen gaat het om:

- vrij toegankelijke kades;
- anonieme of afgelegen kades;
- vrij toegankelijke/doorgaande vaarwegen;
- aanwezigheid van een jachthaven bij het bedrijventerrein;
- watergebonden bedrijvigheid.

Bij de observaties tevens gekeken naar de mate van bedrijvigheid, aanwezigheid van woningen, aanwezigheid van anonieme/afgelegen plekken, vrije toegang tot de locatie en een verloederde uitstraling. Uit de observaties blijkt dat er veel variatie zit in de mate waarin deze risicokenmerken aanwezig zijn op de geselecteerde locaties.

1.2.3. TOEZICHT EN HANDHAVING

Gebrek aan toezicht en handhaving biedt in algemene zin gelegenheid voor criminaliteit en dit geldt ook voor watergebonden bedrijventerreinen. Op bedrijventerreinen kunnen verschillende vormen van toezicht en handhaving aanwezig zijn, zoals privaat toezicht, overheidstoezicht en informeel toezicht. Voor **privaat toezicht** zijn de volgende vier kenmerken geïnterviewd op de onderzochte locaties:

- aanwezigheid parkmanagement;
- beveiliging bedrijventerrein;
- cameratoezicht;
- keurmerk Veilig Ondernemen (KVO).

De aanwezigheid van **privaat toezicht** verkleint de gelegenheid voor criminaliteit; (vermoedens of signalen van) criminaliteit worden sneller opgemerkt en maatregelen kunnen afschrikwekkend werken en hierdoor criminaliteit voorkomen. Private beveiliging vormen ook extra ogen en oren voor politie en handhavers die niet altijd in het gebied aanwezig zijn. Uit de empirische bevindingen blijkt dat de mate waarin privaat toezicht aanwezig is sterk verschilt bij de onderzochte locaties.

Naast privaat toezicht op het terrein, kunnen **bedrijven zelf** ook maatregelen nemen om hun eigen terrein te beveiligen. Het gaat dan bijvoorbeeld om cameratoezicht, hekwerk en registratie van bezoek. Uit de interviews blijkt dat veel bedrijven wel één of meerdere van dergelijke maatregelen hebben getroffen, maar dat dit vooral is om diefstal te voorkomen. Risico's van ondermijnende criminaliteit schatten ze veel minder hoog in en ze zien hier zelf ook weinig gelegenheid voor.

Onder **overheidstoezicht** valt toezicht door onder andere de politie, gemeente, omgevingsdiensten en landelijke inspectiediensten. Op basis van de interviews wordt in algemene zin geconcludeerd dat politie en gemeente maar weinig aanwezig zijn in de geselecteerde gebieden en weinig zicht hebben op mogelijke criminele activiteiten. Hierbij is opgemerkt dat dit in algemene zin lijkt te gelden voor bedrijventerreinen en niet specifiek alleen voor watergebonden bedrijventerreinen.

Tot slot kan **informeel toezicht** de gelegenheid voor criminaliteit verkleinen. Dit is toezicht dat door ondernemers, bezoekers en bewoners zelf uitgeoefend wordt. Respondenten wijzen in dit kader op het belang van ondernemersverenigingen die bijdragen aan meer sociale cohesie onder ondernemers (ze leren elkaar kennen) en daardoor ook aan meer sociale controle. Verder blijkt uit de observaties dat sommige locaties meer informeel toezicht hebben, omdat er ook bewoning is of omdat er detailhandel is (wat meer passanten en bezoekers trekt). Andere terreinen zijn meer afgelegen en kennen weinig informeel toezicht.

6.2.4. (INTERNE) PROCESSEN

Bij (interne) processen gaat het om de bedrijfsvoering van ondernemingen. Uit de literatuurverkenning blijkt dat ondermijnende criminaliteit op bedrijventerreinen zich in tal van branches kan manifesteren. Bijvoorbeeld voor de opslag of productie van drugs en witwassen. Voor watergebonden ondermijning zijn, zoals eerder opgetekend, bedrijven die gebruik maken van transport over het water kwetsbaar om misbruikt te worden voor drugsmokkel.

In de literatuurverkenning wordt het belang genoemd van de mate waarin aandacht is voor veiligheids-, integriteits- en personeelsbeleid. In deze verkenning hebben we niet onderzocht in welke mate dit georganiseerd is bij alle ondernemingen op de 13 locaties. Wel is in de interviews met de respondenten van ondernemingen gevraagd in hoeverre ze hier aandacht voor hebben. Op basis van deze gesprekken blijkt hier nog weinig aandacht voor te zijn, omdat ondernemingen het risico van misbruik voor ondermijnende criminaliteit niet hoog inschatten. Bij de beantwoording van de volgende deelvraag gaan we hier verder op in.

6.2.5. OVERIGE GELEGENHEDEN

Op basis van de literatuurverkenning is tot slot gekeken naar de criminele aantrekkingskracht van de geselecteerde locaties. Criminele activiteiten zijn het gevolg van gelegenheden voor criminaliteit, maar kunnen tevens de kans op nieuwe criminele activiteiten vergroten. Dit komt doordat er reeds criminele logistiek aanwezig is of omdat criminele actoren een gebied als 'veilig' kunnen ervaren voor het plegen van criminaliteit. Ook de aanwezigheid van criminele actoren vergroot de criminele aantrekkingskracht.

Uit het empirische onderzoek blijkt dat de criminele aantrekkingskracht verschilt per gebied. In meer dan de helft van de gebieden hebben - voor zover bekend - drugsincidenten plaatsgevonden. In een aantal gevallen is bekend dat er criminele actoren aanwezig zijn in het gebied.

6.3. AWARENESS

Deelvraag 2: In hoeverre zijn private en (semi)overheidsactoren zich bewust van de aanwezige gelegenheden voor ondermijnende criminaliteit?

De mate waarin actoren zich bewust zijn van aanwezige gelegenheden voor ondermijnende criminaliteit ('awareness') is belangrijk om ondermijning tegen te gaan. Een hogere bewustwording maakt de kans groter dat signalen herkend worden en vervolgens gemeld. Maar ook dat actoren maatregelen nemen om risico's voor ondermijnende criminaliteit te verkleinen.

In het onderzoek is onderscheid gemaakt tussen awareness bij overheden, bij collectieve beveiliging en bij individuele ondernemingen. In algemene zin zijn zowel overheids- als private actoren zich maar beperkt bewust van gelegenheden voor ondermijnende criminaliteit op watergebonden locaties. Het gaat dan vooral om de specifieke risico's die de ligging aan het water met zich meebrengt, zoals misbruik van openbare kades om drugs aan land te brengen of het misbruiken van legitieme goederenstromen te water voor drugssmokkel. Als er een jachthaven aanwezig is zien respondenten dit wel als risicolocatie, maar dit geldt niet voor bedrijven(terreinen) aan het water.

Sommige respondenten die veel expertise op het thema hebben, erkennen de risico's wel, maar merken ook dat het lastig is om binnen hun organisatie prioriteit en capaciteit vrij te krijgen voor extra toezicht of proactieve informatie-inwinning. Het gebrek aan concrete signalen, meldingen en casuïstiek draagt bij aan de lage prioritering binnen gemeenten en politieteams. Extra investeringen in proactieve informatie-inwinning lijken echter juist nodig om meer signalen en casuïstiek in beeld te krijgen (en meer urgentie te creëren) .

Ook bij onderneming is weinig aandacht voor de risico's en het herkennen van ondermijnende criminaliteit; er wordt weinig gemeld en er is terughoudendheid om te melden. Bij werknemers van bedrijven kan angst een rol spelen om niet te. Daarnaast denken respondenten van ondernemingen dat er weinig gelegenheid is voor

drugssmokkel. Er is in de praktijk weinig animo voor bewustwordings-initiatieven en publiek-private samenwerking vindt nog beperkt plaats.

6.4. VERGROTEN WEERBAARHEID

Deelvraag 3: Tot welke aanknopingspunten leiden de bevindingen om de weerbaarheid van de watergebonden bedrijventerreinen te vergroten?

Op basis van alle onderzoeksbevindingen, inclusief de expertsessie, zijn een aantal aanknopingspunten geïdentificeerd om de weerbaarheid van actoren op watergebonden bedrijventerreinen te vergroten. Dit zijn:

- Verhogen awareness over de risico's van watergebonden locaties, zowel bij toezichthouders als bij ondernemers/gebruikers van de bedrijventerreinen.
- Proactieve informatie-inwinning en opbouwen van vertrouwen door te investeren in persoonlijk contact met ondernemers en gebruikers van de bedrijventerreinen.
- Integraal benutten van informatie van overheidssystemen op het gebied van toezicht, transport- en goederenstromen.
- Aanwezigheid van parkmanagement en collectieve beveiliging.
- Stimuleren van meer samenwerking tussen overheden en publiek-private partijen.
- Gezamenlijk aanspreekpunt voor gemeente en politie voor ondernemers.
- Aanvullen Handreiking aanpak bedrijventerreinen voor watergebonden bedrijventerreinen.

Bij initiatieven om de weerbaarheid te vergroten is het van belang om geen eenmalige acties te doen, maar om te kiezen voor een langere termijn aanpak met meerdere acties en herhalingen. Uit de expertsessie blijkt dat er behoefte is aan 'menukaart' met mogelijke initiatieven. Deze bestaat nog niet, maar gemeenten kunnen wel een beroep doen op PVO voor trainingen of voorlichtingen op maat.

6.5. TOT SLOT

De bevindingen laten zien dat watergebonden bedrijventerreinen kwetsbaar zijn voor ondermijnende criminaliteit. Onbekend is echter in welke mate deze bedrijventerreinen daadwerkelijk misbruikt worden. Wel blijkt uit de analyse dat de gelegenheden voor ondermijnende criminaliteit sterk kunnen verschillen per locatie, en dat er nog veel te winnen is in de informatiepositie en samenwerking. Waarbij ook dit laatste verschilt per gemeente of terrein.

Het vergroten van de weerbaarheid van watergebonden bedrijventerreinen vraagt dan ook om maatwerk. Hierbij is een aanpak om de weerbaarheid te vergroten afhankelijk van de specifieke gelegenheden op een bedrijventerrein, reeds bekende informatie en de

aard en ambitie van de samenwerkingspartners. Uit de interviews en expertsessie blijkt dat gemeenten de meest aangewezen partner zijn om een dergelijke aanpak te initiëren, waarbij ze de samenwerkingspartners wel nodig hebben om tot inzicht en uitvoering te komen. Met dit onderzoek hopen we een bijdrage te leveren aan dergelijke aanpakken door inzicht te geven in waarom watergebonden bedrijventerreinen kwetsbaar zijn en aan welke 'knoppen' gedraaid kan worden om de weerbaarheid te vergroten.

BRONNEN

Bolsius, Y., Höcük, S., Prüfer, P., & Kolthoff, E. (2018). *Indicatoren van (georganiseerde) criminaliteit en ondermijning op bedrijventerreinen: Een verkennend onderzoek in de gemeente Tilburg*. CentERdata. Geraadpleegd op 18 november 2024, van https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/2353/2836_Volldige_Tekst_tcm28-368314.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Broekhuizen, J. & S. Mehlbaum (2024). *Meldingsbereidheid MMA regio Den Haag*. Bureau Broekhuizen. Gedownload op 12 december van, [Bureau Broekhuizen | Bureau Broekhuizen, voor actiegericht onderzoek: onderzoek dat zich richt op een concreet en bruikbaar handelingsperspectief. | Bureau Broekhuizen](#)

De Graaf, P. (8 augustus 2024). Onder dekladingen van kolen, schroot en zand kwam jarenlang coke aan wal bij Zeeuws bedrijf, met medeweten van de directie. *De Volkskrant*. Geraadpleegd van, [Onder dekladingen van kolen, schroot en zand kwam jarenlang coke aan wal bij Zeeuws bedrijf, met medeweten van de directie | de Volkskrant](#)

Eski, Y., Boelens, M., Mesic, A., & Boutellier, H. (2021). *Van Verhalen naar Verbalen: Een verkennende studie naar de aanpak van ondermijnende drugscriminaliteit in het Noordzeekanaalgebied en de haven van Amsterdam (NZKG)*. Sdu Uitgevers.

Essen, E., & Schmitz, J. (2021). *Criminele inmenging: Factsheet per branche*. Open research Amsterdam. Geraadpleegd op , van <https://openresearch.amsterdam/nl/page/75872/criminele-inmenging-factsheets-per-branche>

FIOD (7 mei 2022). 260 kg cocaïne gevonden op schip in IJmuiden. Geraadpleegd van, [260 kg cocaïne gevonden op schip in IJmuiden | FIOD](#)

Mehlbaum, S., Schoenmakers, Y. M. M., Van Zanten, J. (2018). *Notoire straten: Over de lokale inbedding van georganiseerde criminaliteit*. Sdu Uitgevers.

Mehlbaum, S. (2020). Van alle markten thuis. Sfeerbeeld van de automotive-branche in de Spaanse Polder. Mehlbaum Onderzoek. Geraadpleegd van, <https://mehlbaumonderzoek.nl/wp-content/uploads/2021/01/VAN-ALLE-MARKTEN-THUIS-Mehlbaum-Onderzoek-2020-1.pdf>

RIEC Den Haag. (z.d.). *Samen slimmer tegen georganiseerde criminaliteit op bedrijventerreinen: Handreiking bedrijventerreinen*. RIEC Den Haag. I.s.m. RIEC Rotterdam en de provincie Zuid-Holland.

Staring, R., Bisschop, L., Roks, R., Brein, E., & van de Bunt, H. (2019). *Drugsriminaliteit in de Rotterdamse haven: aard en aanpak van het fenomeen*. Erasmus Universiteit

Rotterdam. Geraadpleegd op , van https://repub.eur.nl/pub/116670/Eindrapport-Drugscriminaliteit-in-de-Rotterdamse-haven_31052019_protect.pdf

Te Pest, M., Nieuwdorp, S., Smeets, B., & van Wijnen, E. (2012). *Verwevenheid van onder- en bovenwereld bij georganiseerde criminaliteit. Een overzichtsstudie: aard en oorzaken*. Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) Zuid-West Nederland.

Van Nimwegen, S., Spapens, A., & Ceulen, R. (2021). *Ondermijning langs zijpaden: Een verkennend onderzoek naar de aard, omvang en aanpak van ondermijnende criminaliteit in relatie tot kleine havens en luchthavens, railtransport en binnenvaart in Noord-Brabant en Zeeland*. Sdu Uitgevers.

BIJLAGEN

BIJLAGE A: VERANTWOORDING SELECTIE LOCATIES

De selectie voor de watergebonden bedrijventerreinen is gedaan door onderzoekers van het RIEC Den Haag. Hierbij heeft de onderzoeker de volgende gestructureerde stappen doorlopen:

- Door middel van geografische analyse is allereerst een overzicht gemaakt van bedrijventerreinen die zich binnen 100m van een doorgaande waterweg bevinden. Hiervoor is de geografische informatie van bedrijventerreinen verkregen van de Top10NL (verkregen op 23 mei 2024) en de geografische informatie van doorgaande waterwegen verkregen van het 'Nationaal Wegen Bestand (NWB) – Vaarwegen (eveneens verkregen op 23 mei 2024). Dit resulteerde in 114 bedrijventerreinen die zich binnen 100m van een doorgaande waterweg bevonden.
- Vervolgens is door het bekijken van een selectie gemaakt van watergebonden bedrijventerrein die daadwerkelijk een overslaglocatie hadden. Hiervoor werd gekeken naar de aanwezigheid van kranen aan de kade of aanwezige binnenvaartschepen die erop duiden dat deze locatie een overslaglocatie is of als zodanig kan dienen.
- Na deze selectie op basis van satellietbeelden bleven 38 watergebonden bedrijventerreinen over. In sommige gevallen betrof dit bedrijventerreinen die zo dicht bij elkaar lagen dat zij zijn aangemerkt als cluster. Dit waren 29 clusters.
- Uit deze 29 clusters zijn tot slot 13 bedrijventerreinen gekozen. Deze geïnccludeerde clusters zijn zo gekozen dat er een grote diversiteit is in eigenschappen. Zo verschillende clusters in het type goederen dat wordt verscheept (bulk, stuks, containers), de grootte van het bedrijventerrein, de districten waarin zij liggen en het feit dat een cluster gemeente overschrijdend is.

BIJLAGE B: OVERZICHT LOCATIEKENMERKEN

Hieronder is een overzicht gegeven van de kenmerken die geïnventariseerd zijn bij de geselecteerde locaties. Voor deze inventarisatie is gebruik gemaakt van observaties (bijvoorbeeld voor het kenmerk 'openbare kade') en interviews.

Type gelegenheid	Kenmerken
Fysieke kenmerken	Voornamelijk bedrijven
	Bedrijven en woningen
	Openbare kade
	Besloten kade terrein ondernemers
	Afgelegen/anonieme plekken
	Terrein vrij toegankelijk
	Verloederde uitstraling
Toezicht en handhaving	Aanwezigheid jachthaven
	Aanwezigheid parkmanagement
	Beveiliging bedrijventerrein
	Cameratoezicht
	Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO)
Watergebonden bedrijvigheid	Aanwezigheid terminal
	Import van goederen over het water
	Export van goederen over het water
	<i>Bedrijven die gebruik maken van:</i>
	- Droge bulk
	- Natte bulk
	- Containers
	- Stukgoederen
Criminele aantrekkingskracht	<i>Criminele voorvallen:</i>
	- Drugscriminaliteit
	- Cybercriminaliteit
	- Mensenhandel
	- Illegale prostitutie
	- Inbraken
	Aanwezigheid criminele actoren
	Signalen/vermoedens ondermijnende criminaliteit
	Overlast bedrijventerrein
	Overlast te water

BIJLAGE C: OVERZICHT GELEGENHEDEN PER LOCATIE

Fysieke kenmerken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Voornamelijk bedrijven	X		X	X		X	X		X	X	X	X	
Bedrijven en woningen		X			X			X					X
Openbare kade			X				X	X	X	X	X		X
Besloten kade terrein ondernemers	X			X	X		X	X		X	X	X	
Afgelegen/anonieme plekken		X						X	X			X	
Terrein vrij toegankelijk		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Verloederde uitstraling		X					X					X	X
Aanwezigheid jachthaven				X			X			X			X
Toezicht en handhaving	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Aanwezigheid parkmanagement	X		X			X		X	X	X		X	
Beveiliging bedrijventerrein	X									X	X	X	
Cameratoezicht	X			X					X	X	X		
Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO)	X	X								X			
Watergebonden bedrijvigheid	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Aanwezigheid terminal	X		X	X	X	X	X	X		X	X	X	X
Import van goederen over het water	X		X	X	X	X	X	X		X	X	X	X
Export van goederen over het water	X		X	X	X	X					X		X
<i>Bedrijven die gebruik maken van:</i>													
- Droge bulk	X		X	X	X		X	X		X	X	X	
- Natte bulk													
- Containers	X					X					X		
- Stukgoederen										X			
Criminele aantrekkingskracht	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Criminele voorvallen:</i>													
- Drugscriminaliteit	X	X	X	X			X				X	X	
- Cybercriminaliteit ⁴⁷	X												
- Mensenhandel	X												
- Illegale prostitutie				X									
- Inbraken	X	X	X			X		X	X	X			
Aanwezigheid criminele actoren				X			X					X	
Signalen/vermoedens ondermijnende criminaliteit	X		X			X	X	X					
Overlast bedrijventerrein		X		X			X	X	X	X	X		X
Overlast te water			X	X	X	X		X					

⁴⁷ Dit betrof een hack van container-emailverkeer.

BIJLAGE D: OPBRENGST EXPERTSESSIE

Op 11 maart 2025 heeft een expertsessie plaatsgevonden. Het doel van deze sessie van tweeledig. Enerzijds om de bevindingen te toetsen bij experts en stakeholders van het thema, en anderzijds om de expertise van de deelnemers te benutten om handelingsperspectief te formuleren. Hieronder zijn de belangrijkste opbrengsten van de expertsessie samengevat.

Signalen

Watergebonden signalen:

- *Verbroken zegels of zegels die achterstevoren hangen (die kunnen vervangen zijn).*
- *Bedrijven met onlogische bedrijfsvoering op een watergebonden locatie.*
- *Aanwezigheid van niet-logistieke branches.*
- *'Overvloed' aan brandwachten⁴⁸*
- *Jachten met afwijkende kenmerken.*
- *Onverklaarbare vaarbewegingen op ongebruikelijke tijdstippen.*
- *Boten die kortstondig aanmeren en dan weer vertrekken.*
- *Aanwijzingen voor illegaal aanmeren.*

Overige signalen bedrijventerreinen:

- *Activiteiten en onbekende personen op afwijkende tijdstippen.*
- *Veel wisselende personen, auto's die komen en gaan.*
- *Domicilieverlening (veel postbusadressen).*
- *Personen op het terrein uit vrachtwagens.*
- *Activiteiten kloppen niet met bedrijfsactiviteit.*
- *Aanwezigheid van camerabeveiliging.*
- *Schuren, loodsen of containers die extra worden beveiligd (bijv. met camera's of sloten).*
- *Leegstand.*
- *Eigenaren/bestuurders met een eerdere veroordeling.*
- *Veel wisselende ondernemingen/kort cyclische bedrijven.*
- *Bedrijven met complexe bedrijfsstructuren.*
- *Nieuwe bedrijven zonder ervaring in de sector (die direct grote investeringen doen).*

Creëren meer awareness

Ondanks het gebrek aan concrete voorvallen, vinden de deelnemers het erg belangrijk om meer awareness te creëren bij betrokken actoren. Hierbij wordt de awareness bij ondernemingen het laagst ingeschat in vergelijking met gemeenten, politie en parkmanagement.

- *Bedrijfsscan aanbieden.*

⁴⁸ Bij een respondent die werkzaam is in de haven van Rotterdam is bekend dat dit een kwetsbare beroepsgroep is, omdat je zonder screening en een lichte opleiding toegang krijgt tot het havengebied. Er is voor deze beroepsgroep wel een screening en VOG voor het havengebied in ontwikkeling.

- *Branche het verhaal laten doen.*
- *Via accounthouders bedrijven (van de gemeente).*
- *Lange termijn aanpak met meerdere momenten/acties:*
 - o *bedrijfsbezoeken, lokaal nieuws, mediacampagnes;*
 - o *gadgets (bijv. pennen met uitleg anonimiteit van MMA);*
 - o *awareness sessies door de overheid, voorlichting aan ondernemers/werknemers.*
 - o *Belangrijk om aandacht te hebben voor de opvolging van meldingen.*
- *Meer delen binnen ondernemersverenigingen.*
- *Breed kijken naar aanwezige stakeholders rondom een watergebonden locatie.*
- *Stimuleren lokale/regionale publiek-private samenwerking.*
- *Inzetten op collectiviteitsgevoel en normbepaling.*
- *Gesprek voeren over wat wijkt af en waar kan je terecht.*
- *Benutten personen die vertrouwd worden door ondernemers/werknemers, zoals een havenmeester.*

Aanknopingspunten verhogen weerbaarheid

- *Bedrijfsbezoeken.*
- *Training aanbieden aan personeel.*
- *Bewustwording binnen de bedrijven.*
- *Warm contact vanuit de overheid.*
- *Opstaren publiek-private samenwerking.*
- *Schouwen van het gebied.*
- *Netwerkbijeenkomsten combineren met informatiemoment.*
- *Eigenaarschap pakken; openbare ruimte opknappen (verlichting, afval, etc.).*
- *Datagedreven inzichten combineren met gerichte handelingsperspectieven.*
- *Collectief bevorderen.⁴⁹*
- *Vervolg met tastbare middelen, producten, diensten.*
- *Individuele ondernemingen begeleiden.*
- *Meer differentiatie aanbieden in tools en trainingen (bijv. bij taalbarrières en laaggeletterdheid).*

Bij de gemeentelijke deelnemers was behoefte aan een 'menukaart' met mogelijkheden om de awareness en weerbaarheid te verhogen. De deelnemers van PVO kunnen hierin voorzien, maar hebben daarvoor wel een opdracht nodig.

⁴⁹ In dit kader zijn de analysemogelijkheden van het project Zicht op Logistieke Knooppunten genoemd.

M E H L B A U M

O N D E R Z O E K

www.mehlbaumonderzoek.nl

info@mehlbaumonderzoek.nl